

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Richard Trávníček

**Český euroskepticismus: případová studie Občanské
demokratické strany**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Šustková, Ph.D.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. dubna 2013

.....

Rád bych chtěl zde poděkovat Mgr. Markétě Šustkové, Ph.D. za velmi kvalitní vedení práce, za užitečné rady, připomínky a za ochotu, kdykoliv prodiskutovat a reflektovat dosažené závěry. Zároveň bych také rád poděkoval své rodině za tolerantní a podporující přístup během celé doby mého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Euroskepticismus – vymezení pojmu.....	9
1.1. Euroskepticismus ve střední Evropě s důrazem na ČR	11
1.2. Vymezení pozic politických stran podle postojů vůči evropské integraci.....	14
1.2.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka	14
1.2.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Mudda	16
1.2.3. Typologie Christophera Flooda a Simona Usherwooda	18
1.2.4. Typologie Nicolò Contiho a Luca Verzichelliho	19
1.2.5. Typologie Petra Kanioka.....	20
2. Analytický rámec.....	22
2.1. Zrod a profilace ODS.....	22
2.2. ODS a její voliči – rozpor v přístupu k EU.....	24
2.3. 1991 – 2004: Směr EU, ale opatrně.....	25
2.4. 2004 – 2013: Obrana národních zájmů.....	29
2.5. Typologizace euroskeptických postojů ODS.....	33
2.6. Václav Klaus a ODS: Vzájemné rozpory a protievropská spolupráce	36
Závěr	40
Seznam pramenů a literatury	43
Abstrakt.....	55
Abstract.....	56

Úvod

Občanská demokratická strana (dále jen ODS) je v České republice (dále jen ČR) etablovanou stranou, která se již několikrát podílela na vládě. Od doby jejího vzniku je vnímána jako vlajková loď české pravice. Svůj postoj k Evropské unii ODS opakovaně deklaruje jako podporu transatlantické spolupráce a ekonomické bázi evropské integrace na principu čtyř svobod¹. Odmítá ovšem jakýkoliv další náznak federalizace, kterou chápe jako vznik evropského superstrátu a omezení národních principů. Samotná myšlenka sjednocené Evropy se začala realizovat v 50. letech 20. století a během 60. let bylo dosaženo značných úspěchů. Tehdejší Československo se však počáteční integrace účastnit nemohlo, neboť spadalo do východního bloku, který byl vůči západním zemím, v nichž evropská integrace probíhala, v opozici. Po sametové revoluci v roce 1989 se mohlo Československo samostatně rozhodnout, jakým směrem se bude jeho zahraniční politika ubírat. Zde je třeba zmínit fakt, že většina stran včetně ODS se přihlásila k začleňování do evropských struktur.

Zapojení ČR do evropského integračního procesu vyvrcholilo podáním žádosti o vstup 17. 1. 1996, která byla předaná v Římě 23. 1. 1996 společně s memorandem, které deklarovalo prospěšnost evropské integrace, ale také prezentovalo kritické názory na některé postupy EU (Fiala, Pitrová 2009: 184). Paradoxem je, že memorandum i žádost o vstup předával Václav Klaus, který se později ve své prezidentské funkci v letech 2003–2013 stal nejvýraznější postavou českého euroskepticismu. O tom, že protifederalistické myšlenky nebyly části české veřejnosti cizí, svědčí i fakt, že bezmála jedna čtvrtina obyvatel, konkrétně 22, 67 % vstup do EU v referendu nepodpořila. Nejčastějšími argumenty proti vstupu do EU byly například ztráta suverenity, či velikost evropské byrokracie. Je zřejmé, že se jednalo vesměs o argumenty, které se ODS rozhodla následně začlenit do svých programových priorit. Po osmiletém vyjednávacím procesu se přece jen ČR k 1. 5. 2004 stala rovnocenným členem EU.

Jelikož jsou v médiích upřednostňována domácí témata, agenda EU se do podvědomí českých občanů moc nedostává, a když už ano, tak většinou v negativním světle. V důsledku to znamená, že se vytvořil mediální obraz, ve kterém je EU vyobrazena jako instituce, jež vyžaduje transformaci národní suverenity na nadnárodní, zatěžuje lidi různými nesmyslnými nařízeními, zákazy, kvótami a způsobila špatnou ekonomickou situaci, kterou svým nespravedlivým přerozdělováním peněz ještě více

---

¹ V rámci čtyř svobod se jedná o volný pohyb osob, zboží, kapitálu a služeb. Tyto takzvané čtyři svobody byly definovány již v Římských smlouvách v roce 1957.

prohlubuje. V souvislosti s historickým kontextem toto srovnání může v občanech akcentovat Třetí říši či Sovětský svaz. Euroskepticismus se stal jedním z témat domácí politiky, což mělo za následek, že začal ovlivňovat politické dění v ČR.

Primárním cílem této bakalářské diplomové práce je ODS zařadit do pěti typologií stranického euroskepticismu a pomocí nich zjistit, odkdy a zdali vůbec je ODS protievropskou stranou a jak se její případný euroskepticismus projevuje. Sekundárním cílem je na základě použitých typologií zjistit, která z nich nejlépe slouží k analýze postojů ODS k evropské integraci. Pozice ODS je v české politice velmi silná, neboť se několikrát podílela na moci a její někdejší předseda byl deset let prezidentem. Vzhledem k tomu, že je ČR členem EU, je pro její další vývoj podstatné, do jaké míry je ODS euroskeptická a jaké jsou příčiny. Dalším vedlejším cílem práce je vysledovat případný vliv exprezidenta V. Klause na evropskou politiku ODS. V. Klaus se netají svou kritikou vůči současnému směřování EU a v souvislosti s též kritikou z úst představitelů ODS, primárně Jana Zahradila, se nabízí otázka, zdali funguje mezi oběma stranami určitá spolupráce a v jaké formě, zdali je spolupráce přímá, zprostředkována nebo jestli je intenzivní nebo spíše menší.

Diplomová bakalářská práce je rozdělena do dvou stěžejních částí, a to části teoretické a analytické. V teoretické části, která tvoří první kapitolu práce, bude vymezen samotný termín euroskepticismus a přiblížen ve středoevropském kontextu s důrazem na ČR. První kapitola se dále skládá především z popisu hlavních typologií stranického euroskepticismu. Jedná se o koncepty Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta, Petra Kopeckého a Casa Mudda, Christophera Flooda a Simona Usherwooda, Petra Kanioka a Nicolò Contiho s Luca Verziechellim. Autor volí pro svůj výzkum aplikaci všech těchto typologií na politiku ODS, čímž by měly být změny v jejím euroskepticismu lépe identifikovány. Druhá, analytická část, klade důraz především na analýzu volebních programů, prohlášení a oficiálních stanovisek strany, na základě využití teoretických konceptů. Prvně autor představí samotnou stranu ODS a nastíní její vývoj a politickou orientaci. Posléze se vyjadřuje k schizmatu občanských demokratů, kdy se převážná část jejich voličů profiluje jako proevropsky naladěná, zatímco samotná strana se jeví jako euroskeptická, čehož si všímá i hodně tuzemských politologů (Havlík, Valterová 2007; Kaniok 2005; Klíma 2004; Kopeček 2004; Lebeda 2004; Pehe 2006). Dále se autor se v této části zabývá přístupem ODS k evropské integraci a politikám EU. Její postoje vymezuje do dvou hlavních period. Časové úseky jsou vymezeny lety 1991–2004 a 2004–2013. Zlomovým bodem tohoto rozdělení je

vstup ČR do EU. Do té doby fungovala politika ODS vůči evropské integraci pouze teoreticky, neboť vně EU nemohla nic ovlivnit. Po prvním květnu roku 2004 se postoj ČR výrazně změnil, neboť mohla aktivně začít participovat na evropských politikách a na legislativním procesu EU. Na základě těchto okolností autor diplomové bakalářské práce klade tři výzkumné otázky. Jaká je míra stranického euroskepticismu ODS? Jaké příčiny vedly k přesunu ODS mezi kategoriemi stranického euroskepticismu? Existuje vliv Václava Klause na evropskou politiku ODS, a jak je velký?

Práce je koncipována jako případová studie se zaměřením na ODS. Celá tato studie bude ověřována empiricko–analyticky, kdy autor z kvalitativních metod využívá převážně analýzu programových priorit a veřejné projevy představitelů strany k problematice evropské integrace. Na zodpovězení první výzkumné otázky autor použije výše zmíněné etablované a širokým spektrem badatelů akceptované typologie stranického euroskepticismu. Pro získání odpovědi na druhou otázku se autor zaměří na celý vývoj ODS, to znamená, že zanalyzuje volební programy a jejich vývoj v otázce evropské integrace v celé polistopadové politice až dodnes. Jelikož ODS vznikla v roce 1991 odštěpením od Občanského fóra, bude se autor zabývat stranou od tohoto data do současnosti. Co se týče poslední otázky, autor se pokusí vyhledat přímou souvislost mezi evropskou politikou ODS a politickými kroky V. Klause a určit, zdali mezi nimi panuje spolupráce. K dosažení tohoto cíle budou zanalyzovány postoje V. Klause a následné reakce občanských demokratů. K dokázání vlivu a jeho podobě na evropskou politiku ODS bude využit jeden konkrétní případ, jenž se týká záchranného fondu eurozóny, tzv eurovalu.

K nabytí znalostí ohledně daného tématu autor čerpal ze zdrojů uvedených v seznamu literatury a pramenů v závěru práce. Psaní komplikoval především fakt, že většina typologií zabývajících se evropskou integrací je příliš široká a neucelená, v jejich klasifikačních rysech tedy lze spatřovat někdy skoro všechny strany a jindy zase žádnou reálnou evropskou stranu. Přesto však existuje řada kvalitních zdrojů, které autorovi v práci výrazně pomohly. Z literatury, jež se týkala konceptů stranického euroskepticismu, se jednalo především o zdroje zahraniční, neboť česká politologie se touto oblastí dosud moc nezabývala. Mezi zahraniční autory se řadí především A. Szczerbiak a P. Taggart, kteří představili vůbec první typologii a určili směr dalšího vývoje. K zmíněné problematice přispěli svými díly rovněž například P. Kopecký s C. Muddem nebo N. Conti s L. Verzichellim. Obecným problémem zahraničních zdrojů však není jejich nedostatek, či kvalita, ale především fakt, že se z velké většiny zabývají

dopodrobna pouze zeměmi západní Evropy. Co se týče uvedení do problematiky euroskepticismu, rád by autor zmínil dílo *Opposing Europe: Euro-scepticism, Opposition and Party Competition* od Nicka Sittera.

Z českých autorů bych rád zmínil především Petra Kanioka a Vlastimila Havlíka, kteří vydali knihu *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*, jež je v ČR doposud hlavním počinem k tématu. P. Kaniok poté toto dílo obohatil ještě o svou rozsáhlou dizertační práci s názvem *Europeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Autorovi k pochopení samotné ODS pomohl kvalitní a jasný text politologa Pavla Pšejji *Vývoj ODS a jejího postavení ve stranickém systému*. K hlubšímu pochopení tématu se autor zaměřil i na publikaci od V. Klause *Evropská integrace bez iluzí*, v níž bývalý prezident prezentuje své názory na evropskou integraci. Kvalitní články k tématu publikuje na internetu *Institut pro evropskou politiku - Europeum*. Autor pracuje rovněž se stranickými materiály, jako jsou volební programy či stranické výstupy a stanoviska. Zde zmiňme především *Listy ODS*, jejichž nevýhodou je však, podobně jako u ostatních stranických materiálů, stranická zabarvenost. Z velké části, zejména v analytickém rámci, jsou využívány internetové články. Problém je, že žurnalisté někdy píšou o agendě, kterou nemají detailně nastudovanou, v tomhle případě o EU.

1. Euroskepticismus – vymezení pojmu

Euroskepticismus je mladým postojem, neboť reaguje na myšlenku evropské integrace, jež se začala realizovat v 50. letech 20. století. Samotné slovo euroskepticismus se údajně poprvé objevilo v červnu roku 1986 v britských novinách *The Times*, nicméně autoři Menno Spiering a Robert Harmsen uvádí, že nelze vyloučit, že se termín nepoužil již dříve (Spiering, Harmsen 2004: 16). Od této doby se frekvence tohoto slova mnohokrát zvětšila. Do veřejného podvědomí se euroskepticismus začal výrazně dostávat po slavném kritickém projevu M. Thatcher na College of Europe v Bruggách v roce 1988 (Leconte 2010: 3). To mělo za následek, že termín začala používat média i politická reprezentace, tudíž se stal velmi používaným ve veřejném dění a patří k důležitým tématům politiky. Velmi důležitá byla událost, kdy se ES přetřansformovalo do EU a z primárně ekonomické spolupráce se stala spolupráce také politická (Kaniok 2006a: 9). Třebaže je četnost termínu opravdu velká, jeho význam může být nejasný, neboť si jej lidé vysvětlují většinou jen jako principiální odpor k EU a nedokážou obsáhnout celý rozměr pojmu. V důsledku lze říct, že pouze malá část obyvatelstva si uvědomuje mnoho rozměrů euroskepticismu od totálního odmítní EU až k málo významné kritice jednotlivých evropských politik. Ačkoliv široká veřejnost tyto všechny rozměry souhrnně označuje jako euroskeptické, nezakládá se to na žádné obecně přijímané definici.

P. Taggart s kolegou A. Szczerbiakem se pokusili euroskepticismus definovat jako „*obecný pojem, který je svázán s postoji proti EU*“ (Szczerbiak, Taggart 2003: 6). P. Kaniok odmítá, že by euroskepticismus byl ideologií, ale vnímá ho spíše jako postoj, který je odlišný v různých zemích, protože nabírá jiných rozměrů kvůli národním tradicím a historii a označuje ho spíše za reakční hnutí, které reaguje na chod společenství (Kaniok 2006a: 29–30). Euroskepticismus podle P. Kanioka je idea, jež odmítá myšlenky, že by v Evropě mělo docházet ke změně z národních států na nadnárodní stát, jenž by byl představován EU, která by měla všechny atributy státu (Kaniok 2006a: 30).

Euroskepticismus se stal známým a frekventovaným termínem, jenž využívá mnoho politických stran napříč politickým spektrem, třebaže neexistuje souvislý souhrn pravidel platný pro pojem euroskepticismus (Kaniok 2006b: 17–18). Mnoho zdrojů euroskepticismu pochází převážně z Velké Británie, jež kritizuje převážně ekonomické

oblasti integrace. Její kritika je pochopitelná vzhledem k oficiální politice k EU². Mezi hlavní díla bezesporu patří *Znečištěný pramen: Nedemokratické počátky evropské ideje* od Johna Laughlanda. Autor kritizuje zavedení jednotné měny a více podporuje zlatý standart (Laughland 2001: 245-247). Obecně je mezi euroskeptiky populární srovnávat EU s fašismem, nacismem nebo konkrétně s Třetí říší. Tohoto srovnání se dopustil i J. Laughland, když poukázal na návrhy nacistů na měnovou unii, s tím rozdílem, že tam by se nejednalo o jednu měnu, ale o spolupráci měn s dominantní říšskou markou (Laughland 2001: 53–56). Z jeho díla si vzalo inspiraci i hodně českých euroskeptiků, z neakademického prostředí např. Petr Mach.

Co se týče ČR, projevuje se handicap tuzemské politologie, která kvůli minulému nedemokratickému režimu nemohla mít svobodný kontinuální vývoj. To znamená, že zde nevzniklo ani moc původních prací a ty, které vznikly, neměly charakter politologický, ale spíše politický (Kaniok 2006b: 18). Mezi ty nejznámější patří práce pražského historika Miloslava Bednáře *Evropská tyranie*. Tento historik také spolupracoval na díle *Manifest českého eurorealismu*. Mezi politické publikace mající nezpochybnitelný vliv na eurospekticismus v ČR, jsou díla V. Klause *Evropská integrace bez iluzí* a P. Macha *Jak vystoupit z EU*.

V této práci se autor zabývá konkrétně stranickým eurospekticismem, který je poměrně těžké vymezit, obecně se v literatuře setkáváme s jeho rozdělením na *pozitivní* a *negativní*. U negativního vymezení předkládají P. Taggart a A. Szczerbiak čtyři případy, kdy se pozice strany jeví euroskepticky, třebaže reálně tomu tak není. Jako první uvádí kritiku strany vůči EU, že dostatečně nehájí národní zájmy země, třebaže je z principu nelogické, aby EU jakožto nadnárodní organizace hájila zájmy jednoho státu, když jejím primárním cílem je hájit své zájmy (Szczerbiak, Taggart 2003: 12). Druhým faktem je kritika nějaké dílčí společné politiky EU, což ve svém důsledku znamená, že je strana automaticky nazývána jako euroskeptická. EU jako celek zahrnuje velké množství politik a když strana s některýma nesouhlasí, tak to ještě neznamená principiální odpor vůči EU. Autoři ovšem vymezili dvě zásadní politiky, které úzce souvisí s evropským projektem, a jejichž popírání se dá už chápat jako projev eurospekticismu, jsou to Evropská hospodářská a měnová unie a názor na evropskou ústavu (Szczerbiak, Taggart 2003: 13). Jako třetí problematyczny bod se jeví rozšiřování EU. P. Taggart s A. Szczerbiakem zmiňují, že strany, které už v EU jsou, nepodporují

---

² VB společně s ČR tvoří nejskeptičtější dvojici států evropské sedmadvacítky.

další rozšiřování. Důvodem není zakonzervovat stávající hranice EU, ale záměr je takový, že politické strany pouze chtěly chránit svůj pracovní trh před levnou pracovní silou z východu, tudíž jejich motivy nepramenily z nenávisti k EU, ale z nacionalismu (Szczzerbiak, Taggart 2003: 14). Druhým příkladem může být úplně opačná situace, kdy politické strany podporují rozšíření EU z důvodu, že se takový velký kolos začne bortit, čímž by se naplnil jejich cíl. Tyto strany naopak jsou euroskeptické, třebaže narušují myšlenku definice, když podporují rozšiřování EU (Szczzerbiak, Taggart 2003:14). Posledním příkladem je kritika EU za malou angažovanost a aktivitu v procesu evropské integrace. V důsledku to znamená, že kritici jsou oddáni myšlence evropské integrace daleko více, než představuje současný stav, a proto jsou podle definice označováni za euroskeptiky, neboť kritizují EU (Szczzerbiak, Taggart 2003: 15). Badatelský tandem P. Taggart a A. Szczzerbiak se pozastavuje nad samotným faktem, že ortodoxní podporovatelé jsou označeni za euroskeptiky, což je velký paradox jak z logického, tak jazykového hlediska (Szczzerbiak, Taggart 2003: 15).

Z výše uvedeného důvodu, že euroskepticismus nemá souvislý souhrn pravidel platný pro tento termín, je také vymezení pozitivního euroskepticismu problematické. Jednu takovou definici představili britští politologové Liebset Hooghe a Gary Marks, kteří říkají, že euroskepticismus představují „*pochybnosti a nevíra v Evropu a evropskou integraci obecně*“ (Hooghe, Marks 2007: 120). Jinou definici prezentoval také Petr Kaniok ve své dizertační práci a hovoří o tom, že euroskepticismus zahrnuje myšlenky transformace národních států v Evropě na nadnárodní úroveň představovanou EU, která by se jevila jako jeden evropský stát (Kaniok 2006b: 30). Všechny definice, které k tomu existují, jsou ale široké a zatím neexistuje nějaká jedna, jež by byla odbornými pracovníky přijata. Důvodem také je, že každá země má svou historii a svůj odlišný vývoj, což vytvoření jedné široce aplikovatelné definice dost komplikuje.

1.1. Euroskepticismus ve střední Evropě s důrazem na ČR

Pro pochopení podoby českého euroskepticismu nestačí pouze domácí vývoj a faktory, které jej profilují, ale musí se zohlednit i externí okolnosti, které jej ovlivňují, neboť euroskepticismus není pochopitelně pouze českým fenoménem. Zásadní roli v tomto ohledu hraje fakt, že se ČR nachází ve středoevropském regionu. Státy, které do tohoto geografického vymezení spadají, mají odlišnou historii a participaci na evropské politice, to znamená, že i podoby nesouhlasu s evropskou integrací jsou rozdílné, což

zapřičiňují také různé kulturní zvyky. Ve střední Evropě se nacházejí i státy, které mají například společnou komunistickou minulost do roku 1989 jako ČR, Maďarsko, Polsko a Slovensko, což v důsledku znamená, že se některé faktory z euroskepticismu u nich prolínají a v budoucnu mohou prolínat. Západní Německo bylo zakládajícím členem ESUO a Východní Německo se do ES transformovalo v roce 1990 díky německému sjednocení, Rakousko vstoupilo v roce 1995 a čtyři výše zmíněné postkomunistické země a Slovinsko, které také spadá do Střední Evropy, se staly členy v roce 2004³.

Jak již bylo naznačeno, velkým mezníkem pro Československo (posléze ČR) a další postkomunistické země byl rok 1989, kdy padly komunistické vlády. Třebaže nové politické elity deklarovaly svůj záměr vrátit se do Evropy, nebylo to hlavní téma. Prvotní politické souboje probíhaly o samotnou podobu nového režimu. Vít Hloušek poukazuje na počáteční konfliktní linii mezi komunisty a jejich opozicí, což se týká pouze prvních voleb, ale v dalších už se rozvíjely socioekonomické a nacionalistické konfliktní linie (Hloušek 2000: 377–379). Politolog C. Mudde vidí u zemí střední Evropy, které vstoupily v čtvrté vlně rozšíření, větší pravděpodobnost nárůstu euroskepticismu a evropskou politiku a její konfliktní linii vnímá jako modifikaci linie centrum-periférie (Mudde 2000: 3). Toto tvrzení dokládá třemi okolnostmi, za první, že politické elity těchto států byly méně zapojeny do evropské integrace, ale vstupem jejich země došlo k posunu k supranacionálnímu modelu, zadruhé, evropská témata začala nabírat na relevanci a získávala také politické obrysy v souvislosti s referendy o přístupu do EU a zatřetí, že nebylo jiné alternativy než vstupu do EU (Mudde 2000: 3). Nick Sitter odmítá, že by evropská témata tvořila novou konfliktní linii, poněvadž ani nespĺňují kritéria pro konfliktní linie (Sitter 2002: 6–7).

Autoři Claire Gordon, James Hughes a Gwendolyn Sasse ve svém textu *Saying „Maybe“ to the „Return to Europe“* naznačují tři možné okolnosti, které posléze vedly přední politiky k evropské integraci, zaprvé účastí své země v EU dávají jasně najevo nesouhlas s minulým režimem, zadruhé participaci na úspěšném evropském projektu legitimizují svou čerstvou tranzitní politiku a zatřetí se chtějí podílet na politice EU, jež má potenciál velkého silného světového hráče (Hughes, Sasse, Gordon 2002: 331–332). Badatelé P. Taggart a A. Szczerbiak naznačují, že nárůst euroskepticismu v zemích střední Evropy ovlivnil také fakt, že samotný proces rozšiřování EU o tyto země byl poměrně delší, než tomu bylo v dřívějších vlnách, což mohlo vyvolávat obavy a

---

³ Lichtenštejnsko a Švýcarsko nikdy nevstoupily.

nesouhlasné reakce v kandidátských zemích. Peníze mohly být další faktorem, který posílil euroskepticismus, protože objem financí vynaložených na EU byl více a více konkrétní, kdežto výhody, které by státům ze vstupu do EU měly plynout, se jevily dlouho jako neurčité a nejisté. (Szczerbiak, Taggart 2001: 6–13)

Britská politoložka Karen Henderson, jež zkoumala negativní postoje vůči EU na Slovensku, přišla pro bývalé komunistické země s novým termínem *eurofóbie*, která představuje opozici ne vůči EU, ale vůči politice a životnímu stylu v západní Evropě, to znamená, že projekt evropské integrace je odmítán z důvodu, že je chápán jako symbol západní Evropy (Henderson 2001: 13). Samotné zkoumání stranického euroskepticismu v zemích, které vstoupily v roce 2004, může být značně problematické, neboť se dlouho politická věda zaměřovala na země západní Evropy, které byly již členem evropského projektu. Může nastat problém s aplikovatelností teoreticko-metodologického rámce na tyto země, protože výsledek může být zkreslený (Havlík, Kaniok 2006: 28).

P. Kaniok poukazuje na fakt, že v době, kdy se ČR snažila participovat na integraci a probíhala politická diskuze o otázkách postavení ČR (např. zemědělců) v EU, stala se evropská agenda více relevantní (Havlík, Kaniok 2006: 24–25). Nicméně i přes tuto skutečnost nezískala evropská problematika na území ČR velkou váhu. První a nejdůležitější událost, kdy občané více vnímali nějaké téma spojené s EU, bylo v roce 2003 referendum o přistoupení. Ve všech médiích se toto téma velmi řešilo a bylo v drtivé části případů doporučováno volit „ANO“.⁴ Od té doby se neobjevilo žádné téma s evropskou tematikou, které by vyburcovalo společnost k jakékoliv činnosti. Po našem vstupu se sice už celkem dvakrát konaly volby do Evropského parlamentu (dále jen EP), ale evropské otázky se neřešily⁵. Volby do EP jsou jakýmsi vysvědčením pro stávající vládní garnituru, a ty první v roce 2004 dokonce zapříčinily pád vlády Vladimíra Špidly, ale primární význam, tj. evropská politika, nemají. Samotná volební účast v letech 2004 a 2009 se pohybovala okolo 28 %, proto se dá usuzovat, že evropská politika občany moc nezajímá. Důležitý a velmi viditelný moment, kdy se v ČR vedla diskuze ohledně evropského tématu, byla ratifikace Lisabonské smlouvy (dále jen LS), nicméně v tomto sporu, který mezi sebou vedli prezident a vláda, mohli

---

⁴ Například nejlivnější médium v tehdejší době komerční televize Nova pouštěla spoty se svou hlavní moderátorskou dvojicí Lucií Borhyovou a Reynoldsem Korantengem, kde byli vyobrazeni jako staří lidé, kteří vzpomínají na to, že udělali dobře, že tehda volili vstup do EU.

⁵ Volby do EP se totiž profilují jako volby druhého řádu, což znamená, že volební kampaň se nezabývá otázkami, které spadají do té patřičné oblasti, ale točí se kolem témat směřodatných pro volby prvního řádu – řeší se národní témata, fungování a jednotlivé kroky vlády (Šaradín 2008).

občané pouze přihlížet, ale vhodnost LS se začala diskutovat na celostátní úrovni, což trochu zviditelnilo EU.

V českém politickém systému se doposud neobjevily žádné single-issue strany, tedy strany zaměřující se na jedno konkrétní téma a kandidující v jedněch konkrétních volbách, kde mohou realizovat svá témata. Pragmaticky s ohledem na českou politickou scénu a výsledky veřejného mínění nelze čekat, že by se objevila nová strana výhradně s evropským politickým programem. Spíše je pravděpodobné, že se zrodí single-issue strana, jež bude mít za téma právě euroskepticismus. Nejblíže k takové straně má v ČR Strana svobodných občanů (dále jen SSO) pod vedením P. Macha, ekonoma, jenž je po V. Klausovi jeden z nejznámějších odpůrců evropské integrace.

Známý český filosof a sociolog Václav Bělohradský častokrát poukazuje na české specifika euroskepticismu. Poukazuje na fakt, že evropská identita není v ČR politickou identitou, ale je antipolitickou, což může vést ke sporům. Podle Bělohradského je pro Čechy Evropa jen jakýmsi nástrojem v rukou Německa, což vzhledem k historickým zkušenostem nemá pozitivní konotaci, ale jako jeden z největších problémů vidí politický analfabetismus, který se u občanů v ČR v souvislosti s evropanstvím, objevuje. (Veselovský 2011)

1.2. Vymezení pozic politických stran podle postojů vůči evropské integraci

Stranický euroskepticismus se již několik autorů pokoušelo teoreticky definovat. Badatelé se často musí potýkat s problémem jak jej vymežit a podle jakých kritérií posléze politické strany zařazovat. V. Havlík zmiňuje metody, které se nejvíce používají, např. analýza programových dokumentů, chování stran a názorů členů stran, nicméně zdůrazňuje, že žádná metoda není univerzální (Havlík 2008). Autor této bakalářské diplomové práce si vybral pět konceptů. Mezi další uznávané typologie, s kterými zde autor nepracuje, patří například ta od Søren Riishøje.

1.2.1. Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

P. Taggart a A. Szczerbiak se fenoménem euroskepticismu zabývají dlouhodobě. Definovali jej následovně: „*Eurospekticismus je nahodilá a kvalifikovaná, stejně tak i přímá a nekvalifikovaná opozice vůči procesu evropské integrace*“ (Kopeček 2004: 241). Hlavně byli průkopníky v tom, že se jej snažili analyzovat

a reflektovat v politických stranách v zemích nejdříve západní a posléze i střední a východní Evropy. Následně vytvořili vůbec první typologii stranického euroskepticismu. Jejím stěžejním výstupem bylo rozdělení na *měkký* a *tvrdý* euroskepticismus v závislosti na tom, do jaké míry je daná strana protievropská.

Měkký euroskepticismus se má týkat stran, které nejsou a priori proti evropské integraci, ale které protestují z jakýchkoliv důvodů proti jednotlivým evropským politikám a také proti akcím, které by nebyly pro stát výhodné. V souvislosti s tím existují dva typy měkkého euroskepticismu. Buď daná strana nesouhlasí s konkrétní oblastí evropské agendy a nepřeje si její realizování popřípadě prohlubování, nebo se strana snaží hájit národní zájmy. Tyto dva typy se navzájem nevylučují a mohou se prolínat. (Szczurbiak, Taggart 2001: 10)

Naopak tvrdý euroskepticismus označují jako postoj, kdy strana ze své podstaty bojuje proti EU, evropské integraci a požaduje vystoupení své země z EU, popřípadě se snaží, aby nikdy do ní nevstoupila (Szczurbiak, Taggart 2001: 10). Existují dva případy, jak tento postoj prosazovat. Buď byla politická strana založena za tímto účelem, a tudíž se jedná o single issue stranu, nebo je vystoupení z EU pro stranu žádané, protože její představy o fungování EU jsou neslučitelné s dosavadní šedesátiletou praxí evropské integrace. Podmínky takových stran de facto, neznamenají participaci na evropském projektu (Szczurbiak, Taggart 2008: 7–8).

Tuto svou typologii se autoři snažili aplikovat na země střední a východní Evropy a zjistili například, že tvrdý euroskepticismus prosazují spíše extrémní strany, nebo že jej obecně propagují strany pravicové⁶. Jejich definice nebyla širokou odbornou veřejností automaticky přijata. Krátce po představení typologie se objevilo několik reflexí k Taggartově a Szczurbiakově definici. Kritici jim vyčítali převážně velkou volnost u měkkého euroskepticismu, do kterého by se dala zařadit pomalu každá strana. Samotní autoři se snažili své výstupy několikrát obhájit a odpovídat na negativní ohlasy a převážně zdůrazňovali časté změny názorů politických stran, které mohly být vyvolány aktuální náladou nebo předvolební situací, a tudíž se jejich zařazení komplikovalo.

Po pravidelném přísunu kritiky byla výsledkem těchto snah nová přepracovaná typologie, kterou Taggart s Szczurbiakem publikovali v roce 2003. Nejvíce se v ní zaměřili na výtky Petra Kopeckého a Case Mudda, když akceptovali „jejich výtku

---

⁶ Dvě výjimky v tomto tvrzení představují čeští a maďarští komunisté (Szczurbiak, Taggart 2001: 23).

týkající se důrazu na problematiku podpory členství země v EU a nahradili ji inkorporací podpory či opozice transferu politické moci směrem od států na nadnárodní centrum v podobě EU⁶ (Kaniok 2006a: 20).

Dva stěžejní pojmy „měkký“ a „tvrdý“ euroskepticismus byly redefinovány. Měkký euroskepticismus je nově vnímán tak, že strany nemají problém s EU ani s integrací, ale nesouhlasí se zamýšlenou a pravděpodobnou budoucností evropské integrace, která by vedla k posílení pravomocí a suverenity EU. Tvrdý euroskepticismus naopak představuje obecně zákonitou opozici k evropské myšlence, jež vychází z postupného přenášení státních pravomocí na vyšší, nadnárodní úroveň, kterou v tomto případě představuje EU. (Szczerbiak, Taggart 2003: 12)

1.2.2. Typologie Petra Kopeckého a Case Mudda

P. Kopecký a C. Mudde byli vůbec první, kdo reagovali na typologii A. Szczerbiaka a P. Taggarta, když nastínili její nedostatky a prezentovali svůj vlastní koncept. Kritizovali hlavně definici měkkého euroskepticismu, která svou volností de facto může obsáhnout jakýkoliv negativní postoj k evropské integraci, EU nebo kteroukoliv její politikou, to znamená, že takto volná definice ztrácí na relevantnosti (Kopecký, Mudde 2002).

Další věc, kterou autoři zkritizovali, byla důležitost členství v EU. A. Szczerbiak s P. Taggartem ji brali jako zlomový bod mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem. Kopecký s Muddem si to nemyslí a přišli s apelem, že by se mělo spíše hledět na jiné proměnné. V této souvislosti by podle nich měly být tím zlomem dva faktory. Zaprvé transformace suverenity od národního státu k nadnárodnímu a zadruhé souhlas či nesouhlas s dalším prohlubováním evropské integrace. Další problém, na který autoři poukázali, je že A. Szczerbiak s P. Taggartem nerozlišují, zdali strana nesouhlasí obecně s evropskou integrací nebo s EU jako takovou. (Kopecký, Mudde 2002: 300)

Kopecký s Muddem pouze nekritizovali, ale představili také svou pozitivní alternativu. Dva výše zmíněné faktory rozdělují strany pokaždé do dvou skupin, to znamená, že po jejich kombinaci existují celkem čtyři kategorie, které jsou hlavním výstupem jejich konceptu. První z nich je transformace národních států k nadnárodním strukturám a podle postoje k této otázce se strany profilují jako *eurofilové* nebo *eurofobové*. Eurofilové jsou logicky toho názoru, že princip evropské integrace tkví

v tom, že probíhá institucionalizovaná spolupráce sdílením suverenity jako politický akt a sjednocená liberální tržní ekonomika jako akt ekonomický (Kaniok 2006a: 16)⁷.

Druhý faktor hovoří o podpoře EU a souhlasu či nesouhlasu s dalším prohlubováním evropské integrace a podle postoje k tomuto tématu vznikají dvě skupiny: *EU-optimisté* a *EU-pesimisté*. *EU-optimisté* jsou zastánci EU, evropské integrace i jejího současným vývojem. To ale neznamená, že automaticky přijímají názory a pokyny k vytvoření evropské federace anebo že nemají kritické poznatky k jednotlivým politikám. Naopak *EU-pesimisté* jsou skeptičtí vůči nynějšímu stavu i budoucímu směřování EU. Do této skupiny lze politickou stranu většinou špatně zařadit, neboť v této otázce bývají názory stran flexibilní, hlavně v předvolební kampani. (Kopecký, Mudde 2002: 299–301)

Na základě čtyř výše zmíněných skupin vzniká výsledná typologie znázorněná ve dvojdimenzionální tabulce. Eurofilové, kteří zastávají myšlenku evropské integrace a jsou i *EU-optimisty* podporujícími současnou podobu EU spadají do skupiny *euroentuziasté*. Pokud ovšem eurofilové nesouhlasí s aktuální podobou EU (*EU-pesimisté*), patří do skupiny *euroskeptikové*. Politické strany, které mají problém se základní ideou integrace (eurofobové), ale aktuální stav EU i možnost být členem hodnotí pozitivně, spadají do skupiny *europragmatici*. Do poslední skupiny *eurozavrhovači* autoři řadí strany, které nesouhlasí s ničím, co se týká evropské politiky, to znamená zároveň eurofoby a *EU-pesimisty*. (Kopecký, Mudde 2002: 300 – 303)

Graf č. 1: Grafické znázornění typologie P. Kopeckého a C. Mudda podle pozic stran

		Podpora evropské integrace	
		eurofilové	eurofobové
Podpora EU	EU-optimisté	euroentuziasté	europragmatici
	EU-pesimisté	euroskeptikové	eurozavrhovači

Zdroj: Kopecký, Mudde 2002: 303.

⁷ Lubomír Kopeček si všiml, že toto vymezení může obsáhnout podporovatele nadnárodního modelu EU i pouhé podporovatele volného obchodu, čímž do této skupiny se dají paradoxně společně zařadit i Jean Monnet s Margaret Thatcher (Kopeček 2004: 243). Proti tomu eurofobové jsou odpůrci evropské integrace na jakékoliv úrovni.

1.2.3. Typologie Christophera Flooda a Simona Usherwooda

Na koncept tandemu Kopecký-Mudde se také objevilo mnoho ohlasů. Na něj, ale také na typologii P. Taggarta a A. Szczerbiaka se rozhodl reagovat představením své vlastní typologie Ch. Flood společně se S. Usherwoodem. Ten se snažil rozdělení stran ještě více zkonkretizovat, přičemž dbal i na strany, které se staví k EU pozitivně. Rozděluje je do více kategorií, aby definice byla co nejpřesnější. Ch. Flood, s podporou svého spolupracovníka S. Usherwooda, přichází s rozdělením stran do šesti skupin podle svých postojů.

Nejoptimističtější skupinou vzhledem k evropské integraci jsou *maximalisté* podporující současnou podobu EU i evropské integrace a přejí si její co nejrychlejší prohlubování. Další skupinou jsou *reformisté*. Ti také podporují prohlubování evropské integrace, nicméně si uvědomují chyby, které nastaly v předešlém období a jejich nápravu považují za nezbytnou. Následující skupinu představují *gradualisté* žádající další prohlubování evropské integrace, ale může tak být v rámci celé EU nebo jen v případě konkrétních politik, přičemž jsou zastánci spíše pomalejším a postupným průběhem integrace. Čtvrtou skupinu tvoří *minimalisté*. Strany této kategorie jsou spokojeny se současným stavem integrace a už nechtějí ji dále prohlubovat, popřípadě se ji snaží co nejvíce redukovat. Předposlední skupinou jsou *revizionisté*. Ti se vůči evropské integraci chovají zpátečnický a požadují, aby se EU vzdala nových pravomocí získaných díky integraci a vrátila se k podobě, kterou měla zpravidla před přijetím nějaké důležité revize smluv měnící podobu ES/EU. Nejvíce pesimistickou skupinou vůči EU jsou podle autorů *eurozavrhovači*. Mezi ně patří politické strany, jež zásadním způsobem nesouhlasí s EU a členstvím své země v ní, evropskou integrací nebo s kteroukoliv evropskou politikou. (Flood, Usherwood 2005: 3–6)

Rozdělením do více skupin se autor pokusil vymezení stran dosti zjednodušit a smazat minimální rozdíly, které se generovaly v prvních dvou typologiích autorů Taggart+Szczerbiak a Kopecký+Mudde. Problémem ovšem zůstalo, že rozdělení reálně existujících evropských stran do vymezených skupin je obtížné, na co už upozorňovali Taggart s Szczerbiakem (Szczerbiak, Taggart 2003: 10).

1.2.4. Typologie Nicolò Contiho a Luca Verzichelliho

Italská politologická dvojice N. Conti a L. Verzichelli také představila svou typologii stranického euroskepticismu. Stejně jako jiní badatelé navazovali na premiérovou typologii P. Taggarta a A. Szczerbiaka. Hned v úvodní pasáži se snaží vyzkoumat, které proměnné způsobují a vytvářejí pozice stran vůči evropské integraci. Autoři ověřují tři hypotézy. První, že *hlavním ukazatelem v profilaci strany vzhledem k evropské integraci je její ideologie*, druhou, že *pozici vůči evropské integraci ovlivňuje zařazení strany v konfliktní linii centrum/periférie* a třetí, že *názor na evropskou integraci ovlivňuje fakt, zdali je strana stranou vládní, či nikoliv* (Conti, Verzichelli 2003: 10).

Pomocí těchto tří hypotéz přišli politologové N. Conti a L. Verzichelli se svou vlastní typologií, která zahrnovala celkem pět skupin podle principiální pozice strany vůči integraci. Názvy dvou z nich jsou nám již dobře známé, neboť se jedná o termíny P. Taggarta a A. Szczerbiaka *tvrdý* a *měkký euroskepticismus*. Dále přicházejí s kategorií *neutrální postoj*, a dokonce i s dvěma pozitivními kategoriemi, a to *funkční evropeanismus* a *identitární evropeanismus*. Autoři tyto postoje ještě rozšířili o další kategorie: druh přístupu (k evropské integraci), finální cíl, způsob integrace a formu.

Tvrký euroskepticismus je stejně jako u P. Taggarta a A. Szczerbiaka kategorií, kde politická strana zásadně nesouhlasí s evropskou integrací, ani s EU a přeje si vystoupení své země. Strana může být ochotná se bavit o reformě EU, ale pouze v případě, že by se zcela změnila její podstata. Do měkkého euroskepticismu spadají strany nemající problém s integrací nebo EU jako takovou, ale nelíbí se jim konkrétní evropské politiky nebo cítí, že budoucí vývoj EU by mohl narušit národní zájem. Do neutrální skupiny patří strany, které nevyslovily jasný názor na evropskou integraci, a do dnešního dne nelze určit jejich postoj. V další skupině funkční evropeanismus si strany pragmaticky uvědomují výhody evropské integrace a souhlasí s ní, pokud to má pozitivní dopady na národní zájmy, jinak spíše prosazují současný stav. Poslední kategorií je identitární evropeanismus, který říká, že strany souhlasí s evropskou integrací a dalším přenášením pravomocí z národní na nadnárodní úroveň a podporují federální Evropu. (Conti, Verzichelli 2003: 17)

Graf č. 2: Grafické znázornění typologie N. Contiho a L. Verzichelliho podle pozic stran

Postoj strany	Druh přístupu	Finální cíl	Způsob integrace	Jazyk
Tvrký euroskepticismus	Principiální opozice	Radikální změna ve směřování EU nebo vystoupení země	Návrat kompetencí členským zemím	Protestní
Měkký euroskepticismus	Kvalifikovaná opozice	Reforma směřování EU	Mezivládní přístup	Orientovaný na cíl
Neutrální postoj	-	-	-	-
Funkční evropeanismus	Kvalifikovaná podpora	Status quo nebo integrace, která slouží národním zájmům	Mezivládní přístup	Orientovaný na cíl
Identitární evropeanismus	Principiální podpora	Bezpodmínečná podpora integrace	Supranacionální přístup	Oslavný

Zdroj: Conti, Verzichelli 2003: 19.

1.2.5. Typologie Petra Kanioka

Koncepty vymezení politických stran vůči evropské integraci nesou i českou stopu zásluhou brněnského politologa Petra Kanioka, jenž v roce 2006 ve své disertační práci *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* prezentoval svou vlastní typologii. Jako ostatní autoři i P. Kaniok navazuje na původní koncepty a klade důraz na to, jakým jazykem strany předávají informace svým voličům. Oproti P. Taggartovi a A. Szczerbiakovi předkládá také pozitivní kategorie k evropské integraci. Autor vyznačil celkem tři skupiny podle postojů k evropské integraci.

První kategorii pojmenoval *evropeanisté* a jsou to politické strany, které mají jednoznačný pozitivní názor na evropskou integraci a přejí si její další prohlubování a

přijetí nových zemí do EU. Z toho vyplývá, že podporují vytvoření supranacionálního modelu a vymezují se vůči mezivládním přístupům. Jazyk, který tyto strany používají, je idealistický, oslavný a zdůrazňuje úspěchy integrace a větší skvělou budoucnost sjednocené EU, naproti tomu kritizují národní stát, protože může politicky i ekonomicky řídit život občanů. Další kategorií jsou *eurogovernmentalisté*. Tyto strany převážně oceňují spolupráci a integraci na mezinárodní bázi a vůči nadnárodní integraci jsou spíše neutrální, to znamená, že hlavním cílem je mezivládní paradigma, kdy se strana smí distancovat od supranacionálního přístupu. Takové strany mívají neutrální jazyk vůči svým voličům, když akceptují skutečnost, že evropská integrace zde probíhá se všemi plusy i mínusy. Pravdou však je, že jsou spíše kladně hodnoceny ekonomické důsledky integrace, zatímco ty politické bývají více podrobeny kritice, nicméně vývoj další integrace je podporován, třebaže chybí jasná vize jejího cíle. Poslední skupinou jsou *euroskeptikové*, kteří zastávají principiálně velmi negativní názor vůči evropské integraci a nelíbí se jim nadnárodní, ani mezivládní paradigma. Tyto strany logicky používají takový jazyk varující před evropskou integrací, který ji kritizuje a vyzdvihuje všechny negativní okolnosti spojené s evropskou integrací. Popírají ekonomický i politický přínos integrace a často bývají tyto strany na okrajích pravolevé škály politického spektra. (Kaniok 2006b: 92–94)

2. Analytický rámec

V analytickém rámci autor nejdříve představí samotnou stranu ODS, a to její profilaci a vývoj. Posléze se zaměří na tuzemský paradox, kdy voliči ODS se označují jako proevropsky orientovaní, třebaže strana je vnímána jako euroskeptická. Následně je analyzována politika ve dvou obdobích, a to mezi lety 1991–2004 a 2004–2013. Autor se pokusil posbírat většinu nejrelevantnějších postojů strany a jejich představitelů k problematice evropské politiky. V následující části proběhne kategorizace euroskeptických postojů do pěti typologií uvedených v první kapitole. Nakonec se autor pokusí odpovědět na otázku, zdali má V. Klaus vliv na zahraniční politiku ODS, převážně ve vztahu k EU.

2.1. Zrod a profilace ODS

Když se na konci roku 1989 zboril komunistický režim v tehdejší Československu, což znamenalo nový začátek a impuls k vytvoření nových nebo obnovení starých politických stran. Jednou takovou polistopadovou stranou byla ODS, jež ale nevznikla hned po sametové revoluci, ale dva roky po ní po rozpadu Občanského fóra (dále jen OF). To vzniklo dva dny po zásahu bezpečnostních složek proti studentům. Jelikož se OF profilovalo jako opoziční strana vůči nedemokratické KSČ, bylo její složení velmi heterogenní. Její členové zahrnovali širokou část politického spektra, což logicky vedlo k ideovým střetům. Na apel tehdejšího prezidenta Václava Havla byl v roce 1990 na říjnovém sjezdu strany v Hostivaři volen předseda OF, kterým se stal suverénně V. Klaus. Ten po svém zvolení přednesl v Olomouci tezi, podle níž by se OF mělo přetransformovat do regulérní politické strany. Jelikož tehdejší špičky OF, jako Jiří Dienstbier st. nebo Petr Pithart, byly proti, rozdělilo se OF v únoru roku 1991 na několik subjektů, z nichž nejznámější se staly Občanské hnutí a právě ODS (Pšeja 2006: 7–8). Politolog P. Pšeja uvedl, že 18. března roku 1991 je datum, kdy se ODS registrovala na ministerstvu vnitra a poté začala fungovat po ustavujícím kongresu strany v Olomouci v dubnu téhož roku. Na něm se zvolil předsedou V. Klaus a místopředsedové Petr Čermák a Miroslav Macek. (Pšeja 2004: 454)

ODS se ihned stala hegemonem na české pravici a hlavní politickou stranou vůbec. Po rozpadu Československa, na kterém měla ODS velký vliv, se tato pozice ještě prohloubila, když ODS nemohla vyzvat stejně silného soupeře. ČSSD se tímto rivalem stala až v druhé polovině 90. let a KSČM měla potenciál vzdorovat pouze první volby,

ale její aktivity se s činností ODS neprotínaly (Pšeja 2006: 11). Od roku 1992 byla ODS vládní stranou, a to až do listopadu roku 1997, kdy čelní představitelé ODS Jan Ruml a Ivan Pilip vyzvali předsedu V. Klause k rezignaci kvůli nejasnému hospodaření strany. V. Klaus byl v ten moment na zahraniční cestě v bosenském Sarajevu a v souvislosti s událostí z roku 1914, získal akt název „Sarajevský atentát“. V. Klaus zůstal předsedou, ale ODS se už nepodařilo udržet ve vládě. Když poté ODS prohrála v následujících parlamentních volbách v roce 1998, uzavřela pakt s vítěznou levicovou stranou ČSSD nazvaný „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou“. ODS podpořila vznik menšinové vlády ČSSD, to znamená, že získala svůj nepřímý podíl na moci. Ten ztratila po dalších parlamentních volbách v roce 2002, kdy ČSSD utvořila koalici s jinými stranami a V. Klaus následně rezignoval na post předsedy ODS. Po něm nastoupil Mirek Topolánek, který ve volbách v roce 2006 dosáhl nejlepšího výsledku strany v její historii a po devíti letech ji opět dovedl do vlády. M. Topolánek vydržel v předsednickém křesle pouze do roku 2009. Jeho vláda byla svržena uprostřed předsednictví ČR v EU. Rok na to M. Topolánka vystřídal v čele ODS Petr Nečas, kterému se podařilo sestavit vládu a znovu získat post premiéra pro ODS po volbách v roce 2010, třebaže je nevyhrál.

ODS lze vymezit jako pravicovou, liberálně-konzervativní stranu s velkým koaličním potenciálem na celostátní i regionální úrovni (Havlík 2006: 65). Projevilo se to například vládní spoluprací s ČSSD či komunálními koalicemi s KSČM, ale jedná se spíše o velmi výjimečné případy (Balík 2005). Na oficiální internetové stránce ODS prezentuje své principy, kterými se strana jasně vymezuje: *„základem naší praktické politiky je důraz na soukromé vlastnictví, nízké daně, podnikavost, solidaritu zodpovědných, snižování byrokracie, malý a bezpečný stát, ochranu soukromí, individuální zodpovědnost, zdravé veřejné finance a nezádluženou budoucnost“* (ods.cz 2013). Co se týče EU, je oficiální princip prezentovaný na webové stránce dost rezervovaný a má spíše obranný charakter, když ODS tvrdí, že *„ve vztahu k Evropské unii zastáváme strážlivý a racionální postoj zdůrazňující nutnost zvyšování konkurenceschopnosti a rozvíjení efektivní spolupráce a zároveň hájící národní zájmy České republiky a jejich obyvatel“* (ods.cz 2013).

2.2. ODS a její voliči – rozpor v přístupu k EU

S ODS se pojí paradox ohledně profilace jejich voličů a strany samotné. Voliči ODS se totiž jeví jako proevropsky naladěni, třebaže strana místy kritizuje současný stav EU, nicméně ani voliči ani strana nepodporují další integraci, která by mohla ohrozit české národní zájmy. Tohoto faktu si všímá v české politologii mnoho badatelů. Např. Jiří Pehe ještě před vstupem ČR do EU označuje ODS jako „zajatce“ ve své schizofrenii, neboť vše, co ODS o integraci říkala, směřovalo proti vstupu a druhým dechem dodávala, že ČR nemá jinou alternativu (Pehe 2002). Toto chování bylo podle J. Peheho ovlivněno kladným stanoviskem voličů ODS k otázce vstupu do EU.

Událost, která poprvé mohla ukázat orientaci voličů ODS, bylo referendum o vstupu ČR do EU. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR vydalo v prosinci roku 2002 tiskovou zprávu, ve které prezentovalo závěr, že 83 % voličů ODS by podpořilo vstup (Sociologický ústav AV ČR 2002). Olomoucký politolog Pavel Šaradín ve své práci uvedl, že nakonec celkem 86 % voličů, kteří se hlásí k ODS, hodilo během referenda do volební urny lístek s nápisem „ANO“, přičemž je strana sama k tomu vyzvala, např. vydáním brožury „Když do EU, tak s ODS“ (Šaradín 2003). Strana sice vyzvala voliče, aby hlasovali pro vstup, ale uvnitř ODS se ozývala i nesouhlasná stanoviska, např. Ivan Langer a Martin Říman oznámili, že budou hlasovat proti vstupu. Předseda ODS M. Topolánek svůj osobní pocit z rozhodování dokázal vyjádřit matematickým poměrem 5,1 : 4,9 ve prospěch vstupu do EU (ODS 2003a: 1). Prezident republiky a čestný předseda ODS V. Klaus nikdy neřekl, jak hlasoval. Ovšem v noci z 30. dubna na 1. května roku 2004 provedl výstup na českou symbolickou horu Blaník, kde vyjádřil přání, že se ČR v EU nepoztrácí a s trochou nadsázky dodal, že se to Čechům stejně stát nemůže, neboť mají blanické rytíře (Havlík 2006: 67). Zde lze vypožorovat, že někteří současní či bývalí čelní představitelé strany nemají na EU kladný názor, což se vylučuje s názorem drtivé většiny jejich voličů.

ODS se vyznačuje tím, že EU chápe jako subjekt spolupráce na úrovni národních států, přičemž nesmí být narušeny národní zájmy. Vlastimil Havlík a Aneta Valterová naznačují, že pokud bude ODS ve vládě, která bude přitlačena k ústupkům během nadnárodních jednání, povede to ke sporům uvnitř strany (Havlík, Valterová 2007: 17). J. Pehe říká: „*některé radikálnější postoje ODS ve vztahu k EU by tak byly otupeny nejenom koaliční smlouvou (všichni případní partneři ODS*

jsou proevropští), ale také politickou praxí“ (Pehe 2006). J. Pehe dále ve svém textu uvádí další schizofrenii ODS, když tvrdí, že centrální vedení strany je oproti regionálním politikům skeptičtější vůči EU (Pehe 2006). Spory lze vidět ve vládě P. Nečase, ve které je koaliční partner proevropská TOP 09. Její přístup k evropské integraci je odlišný než postoj ODS. Důležité ovšem je, že názor řadového voliče ODS na integraci z větší části neodpovídá stanoviskům strany (Havlík, Valterová 2007: 17). V budoucnu by se tak mohlo stát, že by proevropští voliči ODS využili jiné pravicové alternativy a přešli k politickému subjektu, který další integraci nezavrhuje, např. TOP 09. Prvním náznakem by mohla být premiérová přímá volba prezidenta v ČR, kdy pravicovní voliči poslali do druhého kola proevropského kandidáta a předsedu strany TOP 09 Karla Schwarzenberga. Kandidát ODS a místopředseda Senátu PČR Přemysl Sobotka v kampani vsadil na obranu suverenity ČR a kritiku EU. Získal bezmála dvě a půl procenta, což znamenalo druhý nejhorší výsledek a jasný debakl.

2.3. 1991 – 2004: Směr EU, ale opatrně

Začátek devadesátých let lze vnímat jako hektickou dobu. Když v roce 1991 vznikla ODS, nebyla evropská problematika ani tehdy hlavním tématem tuzemské politiky, ale skoro všechny demokratické strany propagovaly heslo – „návrat do Evropy“. Na zahraniční politiku a na s ní související evropskou otázku musela mít ovšem i ODS svůj jasný postoj, pokud chtěla být stranou úspěšnou. Bylo totiž krátce před volbami v roce 1992.

ODS představila svůj volební program do České národní rady s názvem *Svoboda a prosperita*. V tomto programu se vůbec poprvé dotýká evropské problematiky a je pozitivní. Tvrdí v něm: „*jako náš bezprostřední a nejdůležitější cíl vidíme integraci Československa do evropských společenství. Je to jediná cesta jak dlouhodobě stabilizovat naši celkovou politickou, ekonomickou a bezpečnostní situaci*“ (ODS 1992: 17). Zapojení tehdejšího Československa do integračních procesů v západní Evropě označila ODS i jako svůj hlavní zahraničně politický cíl. Jejich optimistický postoj vůči evropské integraci začal být ale brzy nabouráván především předsedou ODS V. Klausem, který prezentoval názory, že současná trajektorie a podoba ES, posléze EU, není podle něj správná (Mareš 2000: 18). Tyto postoje V. Klaus rád interpretoval skrze své texty a prohlášení, ale nechyběly posléze ani v oficiálních programech strany. Pro ODS a V. Klause se stalo zásadní otázkou, jakým směrem se

bude dále evropská integrace vyvíjet. Diskuze se redukuje na převážně dva hlavní scénáře dalšího vývoje, a to na EU postavenou na intergovernmentální (mezivládní) spolupráci nebo na supranacionální (nadmárodní) bázi. V roce 2011 V. Klaus připomněl, že důsledně upozorňoval na rozdíly v obou přístupech a že tehdejší předseda EK Jacques Delors preferoval jiný přístup než on (Klaus 2011: 27). U ODS lze vyzorovat jasný posun k mezivládnímu přístupu integrace, čímž je v rozporu se současnou trajektorií EU, která spíše preferuje nadnárodní přístup.

Už v premiérových programech ODS naznačuje, že tehdejší ES mělo pomoci Československu i s ekonomickou stabilizací země. Právě ekonomická spolupráce zemí je pro ODS dlouhodobě hnacím motorem podpory členství v EU. ODS chápe konzistentně už přes 20 let svou participaci na integraci jako výhodnou po ekonomické stránce, ze které plynou největší pozitiva, a odráží se to také v jejích programech, kde je ekonomická rovina integrace velmi vyzdvihována (ODS 1992: 17; ODS 1996: 9; ODS 1998: 15–16; ODS 2002a: 5; ODS 2003b: 3; ODS 2004a: 4; ODS 2006: 55; ODS 2009a: 9; ODS 2009b: 39; ODS 2010a: 44–45). ODS také několikrát zmínila, že podporuje vstup ČR do EU, neboť se pro ČR nenabízí žádná jiná ekonomická alternativa a podmínky pro obchod ČR s Evropou by se zhoršily (ODS 2003b: 2). Autoři díla *Manifest českého eurorealismu* uvádějí ekonomické varianty v případě, že by ČR do EU nevstoupila. Doporučovali by se zapojení do Evropské zóny volného obchodu a Evropského ekonomického prostoru (Zahradil et al. 2001a: 12–13). Někteří politologové naznačují, že by podle ODS bylo úplně nejlepší, kdyby evropská integrace probíhala pouze na ekonomické bázi zóny volného obchodu, tedy bez politické spolupráce (Havlík 2006: 67; Petřík 2003: 19; Šedo 2004: 27–28).

Jako jistá anomálie v jinak konzistentním postoji ODS se může jevit volební program *Svoboda a prosperita* z roku 1996, neboť se v něm uvádí: „v rámci evropského integračního procesu se hlásíme jak k rozšiřování Evropské unie a její otevřenosti vůči ostatnímu světu, tak k prohlubování politické spolupráce a vytváření jednotného vnitřního trhu uvnitř Evropské unie“ (ODS 1996: 9). Toto tvrzení je podepřeno výroky, že členství ČR v EU je hlavní zahraničně politický cíl ODS a že EU zaručuje mír, stabilitu, bezpečnost, svobodu a hlavně hospodářskou prosperitu (ODS 1996: 9). Hned v zápětí ovšem ODS dodává: „proces evropské integrace by neměl uměle potlačit rozmanitost států, národů a kultur, která je jednou z evropských civilizačních hodnot. Jsme přesvědčeni, že i v budoucnu budou základní kameny Evropské unie tvořit jednotlivé státy a že suverenita a pravomoc Unie bude odvozená od suverenity a pravomoci

jednotlivých států“, čímž strana jasně demonstruje svůj postoj žádající budoucí mezivládní rozměr EU (ODS 1996: 9).

V roce 1998 se konaly předčasné volby do PS PČR a ODS byla po nevyjasněném financování strany rozhádaná, nicméně šla do boje s volebním programem s příznačným názvem *Hlavu vzhůru*. V něm ODS poprvé uvádí, že nechce, aby se z EU stal socialistický stát, ve kterém by se ČR rozpustila. ODS sice schvaluje všestranné zapojení do EU, ale zase se vymezuje proti nadnárodnímu směřování EU, což by vedlo k Evropě regionů a ne k Evropě národů. ODS v programu uvádí: *„nepřejeme si Evropu, uzavřenou světu, obávající se jiných světových center a odmítající reformy, které se jinde ve světě osvědčily“*, čímž jasně deklaruje názor, že se musí EU reformovat (ODS 1998: 15–16). I přesto ODS podpořila vstup ČR do EU, ale uvádí, že by občané měli být informováni jak o výnosech, tak nevýhodách plynoucích ze členství.

V roce 2001 vzniká *Manifest českého eurorealismu*, který třebaže není oficiálním stanoviskem strany, je chápán jako jeden z nejvýznamnějších shrnutí názorů ODS vůči evropské integraci (Havlík 2006: 67). Jeho autory jsou nynější europoslanec a někdejší stínový ministr zahraničí za ODS Jan Zahradil⁸, politolog Petr Plecítý, ekonom Petr Adrián a filosof Miloslav Bednář. V tomto díle se zmiňuje zklamání nad tím, že se v ČR nevedla skutečná debata o vstupu (Zahradil et al. 2001a: 3). Autoři se domnívají, že evropská integrace probíhá v rovině nenásilných střetů, kterých vidí celkem čtyři: *„jednou takovou rovinou je střet evropských zájmů (společných zájmů evropské byrokracie a jejích institucí a členských států EU) se zájmy jiných světových center. Druhou rovinou je střet zájmů evropské byrokracie včetně jejích institucí na jedné straně se zájmy jednotlivých členských zemí EU na straně druhé. Třetí rovinou jsou vzájemné střety národních zájmů jednotlivých členských států EU mezi sebou. Další rovinou jsou střety jednotlivých regionálních, lokálních a zájmových uskupení uvnitř jednotlivých členských států i uvnitř EU jako celku“* (Zahradil et al. 2001a: 4). Dále se připomíná, že z EU se vytváří sociální stát. Požaduje referendum před vstupem do EMU, nepřijímat Chartu základních práv a svod do smluv, nepodpořit Evropskou ústavu⁹, a že by ČR měla být proti zmenšování práva veta. Zvláštní důraz je kladen na ochranu poválečného uspořádání, které by podle autorů mohli narušit sudetští Němci

---

⁸ Jan Zahradil patří mezi nejdůležitější politiky ODS, kteří se zabývají EU. V letech 2004 a 2009 byl lídrem kandidátky za ODS do EP a je autorem mnoha stranických textů týkajících se EU.

⁹ J. Zahradil na závěr Konventu o budoucnosti Evropy nepodepsal deklaraci, jež vyzdvihuje navržený koncept evropské ústavy (Řiháčková 2007: 2).

vymáhající svůj zabavený majetek (Zahradil et al. 2001a: 10). V. Klaus v roce 2002 ve svém textu napsal, že „*my ale chceme nejenom vstup do EU beze změny poválečného uspořádání střední Evropy, my chceme nezměněné uspořádání těchto věcí i po vstupu naší země do EU*“ (Klaus 2002). Samotný manifest vyvolal diskuzi na téma vstupu ČR do EU a autoři se rozhodli kritikům odpovědět, ale v zásadě jen obhajují svoji práci. V odpovědi je ale velmi kritizována Společná zemědělská politika, která by podle autorů při neochotě reformovat EU znamenala pro ČR export „zemědělského socialismu“ ze západu na východ, což by v důsledku znamenalo zdražení cen potravin (Zahradil et al. 2001b: 5). V následující stranické publikace ODS opakuje své předešlé názory i ty, co se objevily v *Manifestu českého eurorealismu*, ale přichází s jedním novým požadavkem – „*chceme se aktivně zúčastnit práce Konventu o budoucím uspořádání EU, protože je jednou z cest k prezentaci a prosazování našich vlastních představ o budoucnosti evropské integrace*“, čímž ODS naznačila, že se chce podílet na budoucnosti EU a chce pozměnit kurz směřování (ODS 2002b: 3–4). V období kolem roku 2002 bylo typické pro poslance ODS kritizovat oficiální výstupy Evropské komise, které se týkaly přijímání zákonů, které měly sladit české a evropské právo, protože se domnívali, že se bude jednat o částečnou ztrátu státní suverenity (Šedo 2004: 28–29).

V roce 2003 Mirek Topolánek, Iain Duncan Smith z britské Konzervativní strany a Ludwik Dron z polské strany Právo a spravedlnost podepsali tzv. *Pražskou výzvu*, která deklarovala: „*evropské národy potřebují vzájemný respekt k národním odlišnostem, k národním demokratickým tradicím a ke specifickým národním zájmům. Potřebují dostatečně pružný rámec evropské spolupráce založený na konsensu demokratických národních států, a ne další posun v rovnováze sil, jak směrem od evropských národů k odcizeným nadnárodním institucím, tak mezi národy*“ (ODS 2003c: 6). Tímto symbolickým aktem ODS před vstupem do EU nastínila nejen svůj postoj vůči evropské integraci, ale také naznačila, s jakými stranami hodlá v EU spolupracovat¹⁰. Strany si nezávazně dokonce slíbily, že založí vlastní poslaneckou pravicovou protifederalistickou frakci v EP¹¹ (ODS 2010b: 15). V témže roce ještě vyšel Programový leaflet *Když do EU tak s ODS* shrnující dosavadní stanoviska ODS

¹⁰ Polská strana Právo a spravedlnost patřila mezi největší kritiky Lisabonské smlouvy a prezident vzešlý z této strany, dnes již zesnulý, Lech Kaczyński byl po V. Klausovi předposlední prezident, který smlouvu ratifikoval (Zenkner 2013). Britská Konzervativní strana má ve svých řadách jak proevropské, tak antievropské křídlo. V roce 2005 byl předsedou zvolen euroskeptický David Cameron, který ihned umlčel zastánce politiky EU tím, že bez jakékoliv diskuze vystoupila Konzervativní strana z řad europoslanců EPP-ED (Kuras 2006).

¹¹ Po prvních volbách do EP v roce 2004 se to nepodařilo uskutečnit z důvodu malého počtu členů, ale po volbách v roce 2009 se již záměr povedl realizovat.

vůči EU, která jsou popsána výše. Zmiňuje také, že ODS bude podporovat spolupráci zahraniční a bezpečností politiky EU, ale zásadně se staví proti jejich sjednocení, které bylo propagováno (ODS 2003b: 3). Po úspěšném referendu se ČR 1. 5. 2004 stala členem EU a ODS tak získala možnost aktivně zasahovat do evropské politiky.

2.4. 2004 – 2013: Obrana národních zájmů

První větší události, která občany ČR čekala po vstupu do EU, byly volby do EP. V červnu roku 2004 měla ODS velmi vysoké preference, a tak se čekal hlavně její velký úspěch v premiérových volbách. ODS neponechalo nic náhodě, a to naznačil už fakt, že stranické grémium zvolilo jako lídra celostátní kandidátky stínového ministra zahraničí a hlavního ideologa ODS pro evropské záležitosti J. Zahradila (ODS 2004b: 3). Strana v předvolební kampani zdůraznila, že se bude řídit převážně zájmy, které jsou výhodné pro občany ČR a pro ČR samotnou (ODS 2004b: 1). Oficiální program strany k evropským volbám neobsahuje nic převratně nového vůči evropské politice. ODS dále požaduje institucionální uspořádání EU dodržující co největší rovnoprávnost mezi členskými zeměmi, aby malé země nebo ty, co mají málo obyvatel, nebyly nezvýhodňovány na úkor těch větších (ODS 2004a: 2). ODS si chtěla udržet svůj dosavadní status quo, proto ve volebním programu strana naznačila, že moci nad některými pravomocemi se nehodlá v žádném případě vzdát, když v programu tvrdí: *„nemáme důvod přebírat takový legislativní rámec sociální politiky, který ani v EU nemá dlouhodobou perspektivu. Naopak musíme trvat na zachování fiskální, daňové a sociální politiky v pravomoci národních vlád a parlamentu, což zajistí vzájemnou konkurenci těchto systému uvnitř EU a z toho vyplývající nezbytnou dynamiku“* (ODS 2004a: 2). Ani v tomto programu ODS nezapomíná na svůj cíl reformovat společnou zemědělskou politiku, která je podle strany diskriminační vůči novým státům (ODS 2004a: 2–3). V programu dále strana zmiňuje, že nepovažuje za nezbytné, aby byl vytvořen ústavní text, čímž dala jasně najevo své negativní stanovisko k připravované evropské ústavě (ODS 2004a: 5). Nepřípustné pro ODS by bylo i zavedení společné evropské daně a tvrdí: *„ODS bude bez výjimky prosazovat, aby daňová politika v oblasti zejména přímých daní a struktura fiskální politiky, včetně zdravotních, sociálních a penzijních systému, zůstala ve výlučné pravomoci národních orgánů“* (ODS 2004a: 7). ODS nakonec v prvních volbách do EP suverénně vyhrála,

dostala přes 30 % hlasů a získala devět europoslanců z celkového počtu 24¹². Volby ovšem patří do kategorie voleb druhého řádu a úspěch ODS lze spíše přičítat skutečnosti, že byla opoziční stranou, než jejím postojům k evropské problematice.

V roce 2005 vydala kancelář poslance J. Zahradila text *Pět evropských klišé české diplomacie*, kde se jasně vymezuje pozici ODS k pěti tématům. Zdůrazňuje, že členství v EU není českým národním zájmem, ale jen prostředkem, pomocí něhož můžeme některé zájmy prosazovat. Že členství v EU není důvodem ekonomické prosperity, ale je to prozíravá ekonomická politika ČR, což je tvrzení, které není úplně v souladu s dosavadní rétorikou ODS vůči ekonomické oblasti evropské integrace. Dále pochopitelně zdůrazňuje, že mezivládní přístup je daleko lepší než komunitární, protože s ním hrozí postupná ztráta pravomocí vůči evropské politice. Jako další klišé J. Zahradil označil, že by ČR měla být součástí „tvrdého“ jádra evropské integrace. Možnost rezolutně popírá a zdůvodňuje tvrzením, že by se mohly ekonomické problémy přenést i do ČR, což by ji podle slov J. Zahradila katapultovalo na ekonomickou periferii EU. Poslední klišé se trochu kryje s předchozím, neboť J. Zahradil vylučuje, že by „cesta do Evropy“ vedla přes Německo, které je součástí „tvrdého“ jádra integrace. V této otázce J. Zahradil nedoporučuje bezhlavě kopírovat politické postoje Německa. Vymezením se vůči těmto pěti tématům ODS dala najevo svůj kritický pohled na současnou situaci v EU a naznačila svou pozici vůči dalšímu směřování. (Zahradil 2005: 2)

Důležitým milníkem v české politice byl rok 2006. Po mnohaletém působení v opozici se očekávalo, že se pravicová ODS k moci vrátí. I z tohoto pohledu je důležité, jakým programem se strana prezentovala a jaké představila vize. Ve volebním programu *Společně pro lepší život* se ODS pečlivě věnuje i evropské agendě. Strana vůči EU začala rétorikou nemající velkou vypovídající hodnotu, např. „v Bruselu podpoříme jen takové evropské předpisy, které jsou skutečně potřeba“ nebo „V EU budeme usilovat o to, aby nové evropské předpisy byly přijímány jen tehdy, pokud budou velmi přesvědčivě odůvodněny věcnými, a nikoliv jen politickými argumenty“ a spíše mají tato vyjádření populistický charakter (ODS 2006: 47). Již tradičně jsou nad všechny ostatní zájmy vyzdvihovány ty národní, třebaže ODS klade důraz i na loajalitu vůči EU. V tomto období bylo pro politiky ODS přitažlivé i nadále téma související se

---

¹² Všech devět europoslanců ODS se následně zařadilo do ED, která byla součástí největší parlamentní frakce EPP-ED. V této frakci pracovali už jejich pozorovatelé ještě před vstupem ČR do EU. (Fajmon 2013a)

zemědělskou politikou EU. Ve svých stranických brožurách uvádějí, že „*dále požaduje co nejrychlejší odstranění diskriminačních podmínek pro české zemědělce v rámci Společné zemědělské politiky EU a požadujeme rovněž zásadní reformu celé této politiky, směřující k liberalizaci a deregulaci celého agrárního sektoru*“ (ODS 2005: 16). Společná zemědělská politika tvoří největší část rozpočtu celé EU, tudíž je okolo jejího fungování mnoho diskuzí a ODS zastává názor, že je neférová a potřebuje reformu.

Co se týče další integrace, ODS si uvědomuje svou pozici, kterou nabyla svým vstupem do EU a prosazuje, aby dále integrace probíhala podle jejich představ, to znamená k mezivládní úrovni. Pozitivně se strana staví také k možnosti dalšího rozšiřování EU převážně na východ. Existují i euroskeptické strany, které rovněž vítají další rozšiřování EU, protože doufají, že EU získá takové rozměry, že se stane neudržitelnou a povede to k jejímu konci. Tato strategie se však nestala elementární snahou ODS, pro kterou je EU velmi důležitá, a to z ekonomického hlediska. V samotném procesu rozšiřování ODS klade důraz na „*kvalitativní stránku (podmínky) než kvantitativní (rychlost vstupu)*“ (Havlík 2006: 69). V samotném programu ODS uvádí, že největší výhodou členství v EU je jednotný evropský trh (ODS 2006: 54).

Důležitým mezníkem pro evropskou politiku ODS se stala v roce 2007 LS. Velká část strany podrobila smlouvu velké kritice. J. Zahradil například uvedl, že mu LS vůbec nevyhovuje, nicméně že ji bere jako nutné zlo (Buchert 2007). Někteří občanští demokraté dokonce pohrozili, že pokud bude LS schválena, tak stranu opustí, např. poslankyně Alena Páralová (Půlpán 2009). Straníci, kteří nesouhlasili s LS skutečně opustili ODS a vznikla nová partaj SSO. Hladký průběh schvalování LS se nekonal ani v Senátu. Proti byli zejména senátoři ODS Jaroslav Kubera nebo Jiří Pospíšil. S hlasitou kritikou se ozval i Jiří Obelfalzer, jenž tvrdil, že ruku pro LS nezvedne, neboť smlouva znamená velkou ztrátu vlivu na chod EU (Bartoš 2008a). S kritikou ODS ohledně LS vyrukoval i tehdejší prezident a bývalý předseda ODS V. Klaus. Podle něho byly postoje vedení strany k této otázce pro něj těžko identifikovatelné (Klaus 2008). Samotnou smlouvu se snažil protlačit především předseda ODS M. Topolánek, když říkal, že LS v něm nevzbuzuje nadšení, nicméně že jí chápe jako cenu za členství v klubu (Topolánek 2009). Z jeho slov je patrné, že ani on sám nebyl velkým zastáncem LS, třebaže ji prosazoval.

Po ratifikování LS byly pro ODS nejbližší výzvou v pořadí již druhé volby do EP v červnu roku. Jednou z otázek bylo, zdali ODS dokáže obhájit skvělý výsledek

z premiérových voleb. ODS totiž již nebyla stranou opoziční, ale ještě měsíc před volbami byla stranou vládní a její předseda M. Topolánek předsedal EU. Do těchto voleb šla ODS s programem *Řešení místo strašení* a hlavní pointa programu je, že pro ODS není samotná integrace konečným cílem, ale pouhým prostředkem k zajištění prosperity ČR s vědomím a k dosažení cíle nesmí být poškozeny české národní zájmy (ODS 2009a: 7). V programu jsou posléze dvě podskupiny, které by ODS ráda prosazovala. Jedna z nich je *Národní zájem*. ODS zde ujišťuje, že v oblastech, kde nebude nalezena shoda v EU, je připravena s aplikací národní strategie (ODS 2009a: 10). Druhá podskupina se jmenuje *Silná Evropa*. V ní naopak ODS uznává, že existují oblasti, např. bezpečnostní a energetická politika, kde státy jsou samostatně neefektivní a podporuje prohlubování integrace, a to pokud možno co „nejevropštějším“ postupem (ODS 2009a: 10). Dochází tedy k paradoxní situaci. Na jedné straně ODS nechce ani slyšet o další fázi evropské integrace a na druhé straně v určitých oblastech prosazuje co nejvíce její možné prohlubování. Co se týče evropského práva, přichází s požadavkem říkající *„pokud bude přijata nová smluvní úprava EU, chceme v maximální míře využívat tzv. principu obousměrné flexibility, který prosadila česká vláda a který umožňuje rušení zbytečných předpisů či návrat některých pravomocí v případě potřeby zpět z úrovně evropské na úroveň národní“* (ODS 2009a: 33). Ve zbytku programu se opakují témata, jež ODS prosazuje konzistentně delší dobu, např. daňová politika, nutnost reformovat zemědělství nebo efektivnější čerpání peněz z evropských fondů (ODS 2009a). Samotné volby dopadly pro ODS úspěšně. Celkový počet europoslanců se z čísla 24 zredukoval na 22 a ODS obhájila všech devět mandátů, což v konečném poměrování lze brát jako ještě větší úspěch než v roce 2004.

Poté, co padla Topolánkova vláda, se měly uskutečnit předčasné volby do PS PČR. Zrušil je ovšem Ústavní soud. Tento akt však přišel až v době, kdy v ČR už naplno odstartovala předvolební kampaň. V rámci ní představila ODS svůj program pro volby, které nikdy neproběhly. V programu nazvaném *Řešení pro budoucnost* se EU ODS moc nevěnuje. Může to být tím, že program byl šitý horkou jehlou, ale také proto, že v červnu stejného roku proběhly volby do EP, kde strana své postoje vůči EU dostatečně představila. Nicméně za zmínku stojí fakt, že ODS představila zajímavý požadavek ohledně rozhodování přidělení dotací. Strana zastává názor, že se by rozhodování a následné rozdělování peněz mělo dělat v rámci nižších správních

jednotek, to znamená na úrovni regionů, měst a obcí, poněvadž ty lépe dokážou vyhodnotit priority svých občanů (ODS 2009b: 38–39).

Zatím poslední volby s větším či menším vlivem na EU se konaly v roce 2010. Byly to volby do PS PČR, které nakonec proběhly v řádném termínu. Situace v té době nebyla pro EU jednoduchá, protože se dostala do hluboké finanční krize. ODS mohla těžit ze svých dosavadních zdrženlivějších konzistentních názorů vůči EU. Stejně jako v předchozím roce je evropská agenda vložena do úzké kapitoly *Zahraniční vztahy*, nacházející se až na úplném konci programu nazvaném *Řešení, která pomáhají*. ODS opět představuje hlavní témata, která se podle ní dělají v EU špatně, mezi ně patří federalistické tendence, velká míra regulace, snaha o daňovou harmonizaci či jednotná imigrační politika (ODS 2010a: 44). Jako tři důležité body programu strana představila alternativu k federalistickým tendencím, svou nechuť k dalšímu protekcionismu a regulacím a podporu dalšího rozšiřování EU, především o země z Balkánu (ODS 2010a: 44–45).

2.5. Typologizace euroskeptických postojů ODS

V této části práce autor kategorizuje podle míry stranického euroskepticismu ODS do typologií, které prezentoval v první kapitole. Hned na úvod je třeba upozornit na fakt, vůbec v prvním volebním programu ODS *Svoboda a prosperita* není žádná kritika tehdejšího ES a euroskepticismus nelze u strany vyzorovat, to znamená, že ODS nebyla euroskeptická, ba dokonce podporovala rychlý vstup do ES.

První typologií, podle níž lze kategorizovat míru stranického euroskepticismu ODS, je redefinovaný koncept P. Taggarta a A. Szczerbiaka. Dvojice přichází s rozdělením na měkký a tvrdý euroskepticismus, jež autor představil výše. Už v roce 1996 ODS přichází s programem, ve kterém zpochybnila současnou trajektorii EU a vznesla požadavek na zachování jednotlivých států. Tyto názory začali publikovat i politici strany v čele s V. Klausem. Nicméně ale podpořila vstup do EU, čímž se velmi jasně zařadila do konceptu *měkkého euroskepticismu*. V tomto roce nastává moment, kdy se podle typologie P. Taggarta a A. Szczerbiaka ODS stala měkce euroskeptickou stranou. Z důvodu konzistentní politiky strany, zůstává ODS tento status dodnes¹³. Samotná typologie je užitečná a snadno pochopitelná, nicméně pro tento výzkum je její

---

¹³ V roce 2012 europoslanec Ivo Strejček navrhl, aby ČR co nejrychleji opustila EU (Strejček 2012). Nicméně postoj strany k EU není principiálně proti, tudíž se strana nedá klasifikovat jako tvrdě euroskeptická podle politologického tandemu P. Taggart a A. Szczerbiak.

rozsah velmi široký. ODS se zařadila do skupiny měkkého euroskepticismu od chvíle, kdy poprvé prezentovala mezivládní přístup k evropské integraci a další oscilace je vzhledem k její politice a vymezení kategorie „tvrdý euroskepticismus“ skoro vyloučena. Nedají se proto blíže zkoumat její měnící se postoje a zachytit trend v jejím směřování, a tak pro další podobný výzkum týkající se ODS není typologie vhodná.

Druhou typologií, kterou autor vybral, je koncept P. Kopeckého a C. Mudda, jenž vygeneroval celkem čtyři skupiny stranického euroskepticismu – euroentuziasté, euroskeptikové, europragmatici a eurozavrhovači. ODS splňuje kritéria EU-pesimistů a eurofilů, což v konečném důsledku znamená, že je lze zařadit do skupiny *euroskeptikové*. Toto označení lze straně připisovat rovněž od roku 1996, kdy začala propagovat mezivládní přístup. Jelikož ODS nikdy nepodporovala nadnárodní přístup integrace, ani nikdy nevystupovala principiálně proti celé EU, je její pohyb v rámci skupin této typologie vyloučen. V konceptu se vyskytuje stejný problém jako u P. Taggarta a A. Szczerbiaka. Vymezení P. Kopeckého a C. Mudda je jasnější, ale i tak je rozdělení skupin vytvořeno způsobem, který z větší pravděpodobnosti neumožňuje oscilaci z jedné skupiny do druhé v případě zvýšení kritiky EU. Z celkových čtyř kategorií se mohou dvě vyloučit hned z důvodu, že strana nikdy nepodpořila nadnárodní přístup a zřejmě tomu tak nebude ani v budoucnu. Třetí skupina se dá vyřadit z důvodu, že ODS není z principu proti EU a vzhledem k ekonomickým výhodám evropské integrace zřejmě ani nebude.

Další v pořadí je typologie dvojice Ch. Flood a S. Usherwood. Ti představili celkem šest skupin: maximalisty, reformisty, gradualisty, minimalisty, revizionisty a eurozavrhovače. Po roce 1996 se dá ODS kategorizovat do skupiny *minimalisté*, jež nejlépe vystihuje vztah ODS k EU. To znamená, že současný stav EU je dostačující a nepotřebuje další prohlubování integrace, spíše její redukci. Jistý zlom nastává v roce 2007 v souvislosti s ratifikací LS, vůči které se mnoho občanských demokratů vymezilo. Zde se velká část strany nově řadí do skupiny *revizionisté*, kteří požadují návrat do bodu, jenž byl před přijetím nějaké důležité smlouvy, v tomto případě LS. Typologie politologické dvojice je velmi přesná a dokáže reagovat na menší změny postojů vůči evropským tématům, což se potvrdilo i v této práci.

Čtvrtou typologií je koncept N. Contiho a L. Verzichelliho, kteří představili pět kategorií, a to tvrdý a měkký euroskepticismus, neutrální postoj, funkční a identitární evropeanismus. Kritéria funkčního evropeanismu a měkkého euroskepticismu jsou si velmi podobné. Strany v obou skupinách sledují národní zájmy, preferují mezivládní

přístup a nepodporují další integraci (respektive pouze v případě, že to má pozitivní vliv na národní zájmy). Liší se například buď v kvalifikované podpoře, nebo odmítání EU. Znovu po roce 1996 lze vidět u ODS změnu. Strana se ve svém volebním programu z tohoto roku přihlásila k mezivládnímu přístupu evropské integrace. Byla to však i ODS, která v témže roce podala přihlášku do EU a ještě nekritizovala různé evropské agendy. Vzhledem k těmto okolnostem je míra stranického euroskepticismu ODS nejbližší kategorii *funkční evropeanismus*. Po pár letech, kdy byla ODS v opozici, se začala stupňovat kritika vůči evropským politikám. Členové ODS kritizovali české vyjednavče, že nebyli důslednější (Pehe 2002). V roce 2001 vychází *Manifest českého eurorealismu*, který sice není oficiálním produktem strany, ale jeho hlavní autor J. Zahradil je vůdčí postavou ODS v EP. V manifestu a jeho následné odpovědi se kritizuje zemědělská politika, Evropská ústava a socialistický charakter EU. V této době dochází tedy k výraznější kritice EU, a tudíž se dá vypořádat přesun v rámci konceptu N. Contiho a L. Verzichelliho. ODS se nově dá zařadit do kategorie *měkký euroskepticismus*. Během následujícího vývoje strany nenastala událost, která by vedla k oscilaci mezi kategoriemi.

Poslední typologie, jež byla v této práci představena, je od P. Kanioka. V ní můžeme nalézt jasně definované tři kategorie – evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptikové. Dvě ze tří skupin představují krajní póly ve vnímání evropské integrace. Evropeanisté jsou zastánci nadnárodního přístupu a přejí si v budoucnu sjednocenou federální Evropu, kdežto naopak euroskeptikové úplně zavrhnou myšlenku evropské integrace a popírají její politický i ekonomický přínos. Na základě těchto faktů je z těchto tří skupin velmi snadné ODS zařadit. Patří již od roku 1996 do skupiny *eurogovernmentalisté* vzhledem k tomu, že podporuje mezivládní přístup, vyzdvihuje převážně ekonomické přínosy integrace a nepřeje si její další prohlubování. Vzhledem k tomu, že P. Kaniok je český politolog, je možné, že se při tvorbě této kategorie mohl inspirovat postoji ODS, neboť právě ona splňuje převážnou část kritérií.

Po kategorizaci ODS do všech pěti typologií míry stranického euroskepticismu, lze vyvodit závěr, že v průběhu historie ODS byly dva zlomové momenty, které ovlivnily její evropské postoje. Byl to volební program strany *Svoboda a prosperita* z roku 1996, ve kterém se poprvé objevilo oficiální stanovisko vyjadřující přání, že i v budoucnu bude EU tvořena jednotlivými státy, tudíž se ODS jasně přihlásila k mezivládnímu přístupu a vymezila se vůči federalistickým tendencím. Tento akt zapříčinil, že se ODS stala součástí všech pěti konceptů stranického euroskepticismu,

kteřé autor představil. Druhým momentem byly postoje občanských demokratů k LS, kdy se část strany postavila proti ratifikaci dokumentu. Někteří nespokojení straníci posléze dokonce založili novou stranu SSO, jež se netají svým negativním postojem vůči EU. Nejlépe tuto skutečnost reflektuje typologie Ch. Flooda a S. Usherwooda, jež obsahuje oba momenty v podobě přechodu strany z jedné kategorie do druhé. Další velkou výhodou jejich konceptu je fakt, že z prezentovaných typologií jsou její kategorie nejméně široké, a tudíž nejlépe zachycuje i drobné rozdíly ve vnímání strany vůči evropské integraci. Každá strana se v průběhu doby vyvíjí nějakým směrem, a pakliže existuje šest skupin, ve kterých může strana oscilovat, je to pro výzkum přínosnější, než když jsou kategorie jenom dvě nebo tři, protože takové skupiny jsou velmi široké a oscilace je velmi omezena. Velmi přesná kategorie pro ODS eurogovernmentalisté se vyskytuje v typologii P. Kanioka, nicméně jako velký nedostatek autor diplomové bakalářské práce spatřuje právě v málem množství skupin stranického euroskepticismu. P. Kaniok představil tři a z toho jsou dvě krajními případy, tudíž nelze nyní a pravděpodobně nepůjde ani v budoucnu spatřovat pohyb. Tato skutečnost může vést k tomu, že Kaniokova typologie nebude tolik využívána. Z těchto důvodů autor této práce pokládá koncept Ch. Flooda a S. Usherwooda za nejvíce přínosný pro zkoumání míry stranického euroskepticismu českých politických stran.

2.6. Václav Klaus a ODS: Vzájemné rozpory a protievropská spolupráce

V. Klaus je v české politice nejdéle sloužícím politikem a během své kariéry zastával nejvýznamnější politické funkce ČR. Jakožto vůbec první a dlouholetý předseda ODS se stal pro stranu významnou personou, která i po svém odchodu má uvnitř ODS mnoho sympatizantů¹⁴. Je tedy zřejmé, že jeho názory mohou ovlivňovat politiku ODS, a tudíž i její orientaci směrem k EU. V. Klaus svůj negativní postoj k současné podobě evropské integrace neskrývá a konzistentně podrobuje EU kritice¹⁵.

---

¹⁴ Mezi nejhlásitější příznivce se řadí bývalý šéf pražské ODS a poslanec Boris Šťastný, který volá po návratu V. Klause do čela ODS (Vaca 2012).

¹⁵ Samotný V. Klaus ovšem ještě nikdy veřejně nevyjádřil přání, aby ČR opustila EU. Nicméně jeho poradci Petr Hájek a Ladislav Jakl podobné úvahy nevyloučili. Už v roce 2009 P. Hájek po podpisu Lisabonské smlouvy uvedl, že by V. Klaus mohl usilovat o vystoupení ČR z EU, aby získal zpět ztracenou suverenitu (Kalenský 2009). L. Jakl se domnívá, že jednou přijde den, kdy V. Klaus podpoří vystoupení ČR z EU a bude to pravděpodobně tehdy, kdy by byly harmonizovány daně a vznikla by jediná fiskální politika (Jakl 2012).

Po jeho odchodu z čela strany v roce 2002 se v nejvyšší funkci vystřídali zatím dva předsedové, a to M. Topolánek a P. Nečas.

Od roku 2002 do roku 2010 byl lídr strany M. Topolánek, který hned po svém těsném zvolení na 13. kongresu ODS ve Františkových lázních musel čelit kritice expředsedy V. Klause, jenž rozeslal SMS zprávy některým členům ODS ve znění „prázdný a falešný Topol“ (Marešová 2012). Pro mnoho straníků zůstával faktickým vůdcem V. Klaus a vzhledem k jeho potřebám aktivně zasahovat a komentovat politiku, nebyla situace pro nového předsedu snadná. Zvolení V. Klause prezidentem ČR v roce 2003 zvýšilo ještě více jeho prestiž a formální vliv. V prvních letech M. Topolánka v roli předsedy strany lze vidět stranickou loajalitu vůči Klausovým postřehům a návrhům¹⁶ a daleko více skeptický postoj vůči EU, než poté, co se stal premiérem. Politolog N. Sitter představil koncept, který poukazuje na zajímavý fenomén. Tvrdí, že jeden z faktorů, který je zásadní pro stranický euroskepticismus, je fakt, zdali je strana v opozici nebo ve vládě. Pokud je strana v opozici a neúčastní se evropských zasedání, je euroskepticismus výrazem odporu vůči vládní proevropské politice. Takovou strategii mohou zastávat i jinak proevropské strany, které se tak chovají utilitárně, aby neztratily volební podporu. (Sitter 2002: 5–6)

Jako mírné ochlazení vztahů mezi M. Topolánkem a V. Klausem lze vnímat rok 2006, kdy se strana po devíti letech vrátila do vlády a novým premiérem se stal právě předseda ODS, jenž přiznal, že mu v počátcích vlády V. Klaus svazoval ruce (Kubík, Dolejší 2008). Od tohoto období M. Topolánek přestal být pod takovým vlivem V. Klause a mnohem více prosazoval vůči EU agendu nové vlády. Mohlo to být také zapříčiněno koaliční dohodou s KDU-ČSL a SZ¹⁷. Poté, co M. Topolánek začal jezdit na zasedání Evropské rady a předsedal celé EU, změnil se jeho negativní přístup k EU. I Topolánkovo vyjadřování přestalo být tak moc ovlivňováno V. Klausem¹⁸. I přes narůstající konflikty se v roce 2008 M. Topolánek výrazně angažoval ve znovuzvolení

---

¹⁶ V. Klaus jakožto prezident, který slíbil během inauguračního projevu, že bude nadstranický a aktivní, nikoliv aktivistický, pomáhal dělat opoziční politiku především častým vetováním zákonů tehdejší koalice pod vedením ČSSD.

¹⁷ Právě se Stranou zelených měl V. Klaus mnohé ideologické spory.

¹⁸ V. Klaus tvrdí, že na začátku vlády M. Topolánka bylo všechno v pořádku, co se týče EU. V. Klaus v rozhovoru pro novináře Viliama Bucherta uvedl: „jakmile začal jezdit na evropské summity, začal se více bavit s evropskými politiky o manželkách a jejich dětech, a to ho změnilo a udělalo z něj pohodlného evropského státníka“ (Buchert 2008).

V. Klause prezidentem republiky a přiznal, že kdyby zvolen nebyl, byl by to jeho konec¹⁹ (Slonková, Holub 2008).

V agendě EU se začaly spory mezi oběma politiky přiostrřovat v otázce LS, kdy M. Topolánek byl připraven na změny Ústavy, kdežto V. Klaus jakékoliv zásahy razantně odmítal (Bartoš 2008b). Před plánovaným předsednictvím v EU v roce 2009 vystoupil M. Topolánek v EP ve Štrasburku, kde obhajoval LS a zastal se i prezidenta V. Klause (Novinky.cz 2009). Tímto krokem chtěl dát zahraničí najevo, že česká politická reprezentace je v otázce zahraniční politiky jednotná. Nicméně V. Klaus na snahu M. Topolánka nereagoval a dále prosazoval své názory. Dva měsíce po projevu předsedy ODS v EP V. Klaus prohlásil, že předseda se M. Topolánek více zajímá o EU a její politiky než o občany vlastní země (Buchert 2008). Jako mírné vyústění konfliktu mezi oba politiky lze brát událost, kdy na konci roku 2008 V. Klaus se na kongresu ODS vzdal titulu čestného předsedy a nadobro stranu opustil²⁰ (Husarová, Svobodová 2008). V této době přímý vliv V. Klause na chod ODS nebyl, třebaže měl ve straně pořád hodně sympatizantů, ale i ty ztrácel kvůli neustálým sporům s M. Topolánkem. Někdy V. Klaus ostře útočil, např. kritizoval ODS, že se pod tehdejším vůdcem fundamentálně posunula doleva (Besperát 2009). Topolánek jasně zdůraznil, že V. Klaus je pro něj spíše politický protivník než partner a že mu s LS vůbec nepomáhal, když ji neustále blokoval (Lidovky.cz 2009a). Podle bývalého předsedy ODS se V. Klaus jednání o LS dokonce úmyslně vyhýbal, což samotnému procesu ratifikace vůbec neprospělo (Lidovky.cz 2009b).

V roce 2010 se novým předsedou stal P. Nečas²¹, který má k V. Klausovi mnohem blíže než M. Topolánek. Ještě před volbami do PS PČR v roce 2010 P. Nečas vyslal V. Klausovi pozitivní vzkaz, že ODS je důvěryhodná, seriózní a lepší strana (Ihned.cz 2010). Pár dní na to ovšem V. Klaus zkritizoval P. Nečase, neboť „nová“ ODS neprošla velkou personální obměnou a hlavně, že kromě M. Topolánka neodešel s ním také Ivan Langer (Kreč 2010).

Právě během předsednictví P. Nečase se začalo řešit téma ohledně záchranného fondu eurozóny, tzv. eurovalu, na kterém by autor chtěl dokázat zřetelnou

---

¹⁹ J. Pehe naopak ve svém článku správně předpovídal, že lví podíl M. Topolánka na Klausově zvolení mu může uškodit a že měl jít radši do konfliktu uvnitř strany a prosazovat někoho jiného, protože V. Klaus získal silnou pozici, což by mohlo vést k eventuálnímu pádu vlády, což se nakonec půl roku po napsání článku opravdu stalo (Pehe 2008).

²⁰ Bylo to v době, kdy probíhala kampaň k volbě předsedy ODS, kdy M. Topolánka vyzval pražský primátor Pavel Bém, jehož podporoval V. Klaus, ale neuspěl.

²¹ P. Nečas kandidoval v roce 2002 proti M. Topolánkovi, jenž byl zvolen těsně o dva hlasy. Podporu Nečasovi vyjádřil V. Klaus.

protievropskou spolupráci V. Klause a minimálně části ODS. V. Klaus dlouhodobě kritizuje hospodářskou měnovou unii a finanční situaci států eurozóny, které mají problémy²². Aby záchranný euroval mohl vzniknout, musela se provést revize LS. ČR nepatří do zemí platících eurem, tudíž se ODS vyjádřila, že nechce blokovat vytvoření tohoto záchranného valu a nechá ho schválit Poslaneckou sněmovnou (Bauer 2012). Senátor za ODS Tomáš Jirsa záchranný mechanismus přejmenoval na „eurorozval“ a připomněl, že nikdo nebral výtky V. Klause vážně a že euro bylo od začátku politický projekt bez ekonomického zázemí a vyjádřil nesouhlas s podepsáním eurovalu (Jirsa 2011). V tomto případě člen ODS přímo odkazuje na Klausova varování. Samotný V. Klaus euroval označil doslova za zruďnou a hroznou věc, kterou rozhodně nikdy nepodepíše (Lidovky.cz 2012)²³. Europoslanec I. Strejček²⁴ v zápětí na svém videokanálu serveru *youtube* zveřejnil video, v němž kritizuje euroval a vysloveně se staví za názor V. Klause (*youtube* 2012). Jiný europoslanec Hynek Fajmon uvádí, že kdyby ČR patřila do eurozóny, stál by ji euroval 300 miliard korun, a proto si tento scénář také nepřeje (Fajmon 2013b). V tomto případě se jasně ukázalo, že V. Klaus má pořád mnoho podporovatelů uvnitř ODS. Jeho názory prokazatelně ovlivňují stanoviska politiků ODS. Jeho vliv není zásadní, ale má vliv na evropskou politiku ODS. Velká část občanských demokratů jeho názory přejímá. Příklad eurovalu dokázal vliv v jednom konkrétním případě, ale jeho hodnota není obecná, neboť existují i témata, ve kterých je ODS v rozporu s V. Klausem.

---

²² Vznik záchranného valu se mu tudíž logicky nelíbí, dokonce říká, že kdyby mu jako profesorovi ekonomie student řekl, že Řecko dokáže zaplatit své dluhy, že by mu nedal zápočet ani zkoušku (Kováč 2011).

²³ Jeho stanovisko nepodepsat ovšem nijak neovlivnilo existenci a akceschopnost eurovalu. Následující prezident Miloš Zeman euroval měsíc po svém jmenování podepsal.

²⁴ I. Strejček není jen řadovým europoslancem ODS, ale má funkci „whipa“ (Straková 2009). „Whip neboli koordinátor hlasování konzultuje postoje ODS k jednotlivým legislativním iniciativám a pozměňovacím návrhům, uvádí je do souladu s postoji politických partnerů ODS - zejména v rámci skupiny Evropských demokratů, součástí frakce ELS-ED - a případně hledá a vyjednává podporu u ostatních politických subjektů pro návrhy předložené europoslanci ODS“ (Zahradil 2004).

Závěr

Autor bakalářské diplomové práce si vytyčil cíl zodpovědět na tři výzkumné otázky, které představil v úvodu. Jednalo se o kategorizaci ODS do pěti typologií stranického euroskepticismu, zjistit kdy a jaké příčiny vedly k posunu strany k euroskeptické politice a vysledovat případný vliv V. Klause na evropskou politiku ODS vůči EU. V první kapitole se autor zaměřil na představení samotného pojmu euroskepticismus a jeho stranickou modifikaci a posléze i na jeho vymezení na pozitivní a negativní. Představen byl i středoevropský kontext celé problematiky především s důrazem na ČR. Posléze bylo prezentováno pět typologií, do kterých poté byla zasazena ODS. Jednalo se o čtyři koncepty zahraničních badatelů P. Taggarta a A. Szczerbiaka, P. Kopeckého a C. Mudda, Ch. Flooda a S. Usherwooda, N. Contiho a L. Verzichelliho a jednu typologii českého politologa P. Kanioka. Do všech konceptů míry stranického euroskepticismu se podařilo ODS kategorizovat a odpovědět na dvě výzkumné otázky.

V analytické části se autor zpočátku věnoval samotné straně, když představil její vývoj, profilaci a zařazení v českém politickém systému, aby posléze mohl pracovat s její evropskou politikou. Dále autor čtenářům přiblížil paradox ODS mezi stranou a jejími voliči, kteří se profilují jako proevropští, kdežto strana je vůči EU zdrženlivější. Tento fenomén může být pro stranu zásadní, neboť může o své voliče v budoucnu přijít, a to by znamenalo její faktický konec. Detailně byla analyzována zahraniční politika ODS a postoje některých jejích členů vůči EU ve dvou časových etapách. Nejprve byl brán v potaz počátek vzniku strany, tj. rok 1991 až do května roku 2004, kdy se ČR stala právoplatným členem EU. Druhá časová etapa byla vymezena mezi lety 2004–2013, neboť diplomová bakalářská práce je psána právě v roce 2013. Autor při analýze kladl důraz na oficiální dokumenty strany, převážně volební programy. Z nich byly pečlivě vytahovány pasáže, které se týkaly politiky vůči EU nebo obecně k evropské integraci.

V další části práce byly následně získané poznatky využity k tomu, aby autor mohl ODS jasně kategorizovat do typologií stranického euroskepticismu. Podle konceptu P. Taggarta a A. Szczerbiaka byla ODS zařazena do skupiny *měkký euroskepticismus*, jenž lze u strany pozorovat nepřetržitě od roku 1996, kdy strana na základě volebního programu *Svoboda a prosperita* se přihlásila k mezivládnímu přístupu k evropské integraci. Od stejného data až dodnes lze vypožorovat i zařazení

strany do kategorie *euroskeptikové* v rámci typologie od badatelů P. Kopeckého a C. Mudda. V pořadí třetí zařazení strany autor udělal na základě konceptu Ch. Flooda a S. Usherwooda, když od roku 1996 kategorizoval ODS jako *minimalisty*, nicméně od roku 2007 v souvislosti s vývojem LS lze velkou část strany zařadit do skupiny *revizionisté*. Podle čtvrté typologie autorů N. Contiho a L. Verzichelliho byla ODS od roku 1996 zařazena do kategorie *funkční evropeanismus*. S přibývajícím kritikou občanských demokratů vůči různým politikám EU, zejména té zemědělské, dochází mezi v období mezi lety 2001–2002 k oscilaci do skupiny *měkký euroskepticismus*. Obě kategorie jsou si svou definicí dost podobné, tudíž přechod nebyl až tak velkým překvapením. Poslední typologie, s kterou autor pracoval, byla od tuzemského badatele P. Kanioka, jenž představil celkem tři jasně vymezené skupiny stranického euroskepticismu. Vzhledem k tomu, že dvě kategorie představují buď velkou podporu EU, nebo její úplné zavržení, je zařazení ODS velmi snadné. Spadá do široké skupiny *eurogovernmentalisté*, a to taktéž nepřetržitě od roku 1996 a vzhledem ke krajním případům zbývajících dvou kategorií žádný posun nenastane, pokud nepřijde radikální změna názoru ODS na evropskou integraci.

Na základě získaných poznatků lze jasně spatřit, že rok 1996 byl pro ODS zásadně zlomový v jejím vnímání EU. Od tohoto data se strana na základě všech typologií stala stranicky euroskeptickou, protože přijala mezivládní přístup, který každý koncept obsahuje. V celkem dvou případech lze zachytit posun mezi kategoriemi. Za prvé v typologii Ch. Flooda a S. Usherwooda, kdy se velká část strany posunula z kategorie *minimalisté* do *revizionisté*. Stalo se tak v roce 2007, kdy ČR měla ratifikovat LS, s čímž mnoho členů ODS nesouhlasilo, což mělo za následek vnitřní spory a také vznik nové strany (SSO) odloučením od ODS. Druhý příklad lze vypořádat v konceptu N. Contiho a L. Verzichelliho. Tento jev se projevil v mezi lety 2001–2002 převážně kvůli vzrůstající kritice strany vůči evropským politikám a dílů *Manifest českého eurorealismu*, na kterém měl největší vliv přední politik ODS pro záležitosti týkajících se EU J. Zahradil. Na jejich základě strana oscilovala ze skupiny *funkční evropeanismu* do *měkkého euroskepticismu*.

Poslední část práce se zabývala výzkumnou otázkou, jež se týkala vztahu expředsedy ODS a exprezidenta ČR V. Klause a evropské politiky ODS. Jednoznačné zodpovězení otázky je velmi obtížné. Pokud není spolupráce veřejně potvrzena, což není od doby, kdy se stal V. Klaus prezidentem, existují dva možné scénáře. Buď žádná spolupráce není, nebo probíhá uzavřeně a uvnitř strany, což značně komplikuje

vynesení jasného verdiktu. V rámci získaných poznatků lze s přesvědčením říct, že V. Klaus se po dobu, kdy už nebyl předsedou ODS, snažil svými názory ovlivňovat její vůdce, což se mu s většími i menšími úspěchy dařilo, převážně díky kultu osobnosti zakladatele, který mnoho současných straníků pořád uznává. Na případu eurovalu se jasně ukázalo, že se V. Klaus může spolehnout na jejich podporu, a tudíž, že mezi ním a touto částí strany funguje protievropská spolupráce, což dává odpověď na otázku, zdali existuje Klausův vliv na zahraniční politiku ODS. V tomto případě je jeho vliv dost značný, ale v jiných otázkách svou agendu tak dobře neprosadil, což znamená, že hodnota případu není obecná.

ODS je v době vzniku této diplomové bakalářské práce vládní stranou, a to s roční přestávkou již sedm let²⁵. Na základě výše zmíněné teorie, kterou prezentoval N. Sitter, se tato skutečnost může odrážet v názorech strany na EU, protože politická strana, která je v opozici může kritizovat proevropskou politiku současné vlády, tudíž se může stát euroskepticismus jako prostředek v boji proti stávající vládnoucí garnituře. Tento fakt také nabízí námět pro další výzkum v budoucnu, poněvadž hlavní opoziční levicová strana ČSSD se hlásí k proevropské politice a euroskeptická ODS, pakliže bude v opozici, může stupňovat kritiku vůči EU, což by mohlo mít v konečném důsledku za výsledek oscilaci strany v rámci typologií stranického euroskepticismu. Budoucí případné studie by se mohly zabývat také otázkou, zdali se vliv V. Klause nezměnil poté, co ukončil své funkční období v úřadu prezidenta republiky. V práci bylo poukázáno na fakt, že při první přímé volbě prezidenta ČR, v lednu roku 2013, pravicový voliči vybrali do druhého kola kandidáta jiné pravicové strany TOP 09 K. Schwarzenberga, který se profiluje jako proevropský, kdežto kandidát ODS P. Sobotka, jenž svou kampaň vystavěl na kritice EU, neuspěl. Jeho výsledek nebyla jen obyčejná prohra, ale byl to naprostý debakl, což může vyvolávat otázku, zdali se proevropští voliči ODS nepřesunou k TOP 09, či jiné pravicové straně. Jako námět pro další bádání by mohlo být sledování a zpracování tohoto jevu, to znamená, jak se v budoucnu chovají pravicový voliči, zdali lze vidět odklon od současných pozic. S tímto případným jevem může úzce souviset i budoucí politika ODS vůči EU. Bude zajímavé sledovat, zdali zmírní svoji opoziční rétoriku vůči evropské integraci a zdali bude možno sledovat změnu v kategorizaci ODS v typologiích stranického euroskepticismu.

---

²⁵ Mezi lety 2009–2010 měla ODS roční přestávkou, protože ve vládě byla úřednická vláda Jana Fischera. Nicméně ODS měla společně s ČSSD vliv na sestavení a chod vlády.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Bartoš, Adam B. 2008a. „Lisabonskou smlouvu čekají v Senátu potíže, přibývá jejich kritiků“ *iDnes.cz*, 24. 4. 2008 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/lisabonskou-smlouvu-cekaji-v-senatu-potize-pribyva-jejich-kritiku-1fq-/domaci.aspx?c=A080422_165434_domaci_adb> (24. 4. 2013)

Bartoš, Adam B. 2008b. „Topolánek by kvůli Lisabonu měnil ústavu, Klaus je proti změnám“ *iDnes.cz*, 10. 9. 2008 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/topolanek-by-kvuli-lisabonu-menil-ustavu-klaus-je-proti-zmenam-psc-/domaci.aspx?c=A080910_175224_domaci_adb> (24. 4. 2013)

Bauer, Jan. 2012. „Jan Bauer: Stálý záchranný euroval mění eurozónu. O důvod víc pro referendum“ *ods.cz*, 9. 5. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/clanek/1407-staly-zachranny-euroval-meni-eurozonu-o-duvod-vic-pro-referendum>> (24. 4. 2013)

Besperát, Ondřej. 2009. „Klaus spílá ODS. Prý se fundamentálně posunula doleva“ *iDnes.cz*, 29. 4. 2009 (online). Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=636025>> (24. 4. 2013)

Buchert, Viliam. 2007. „Zahradil: Ztrácíme další část své suverenity“ *iDnes.cz*, 16. 12. 2007 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/zahradil-ztracime-dalsi-cast-sve-suverenity-fmv-/domaci.aspx?c=A071215_120858_domaci_jan> (24. 4. 2013)

Buchert, Viliam. 2008. „Klaus: Topolánek kamarádí víc s EU než s vlastními občany“ *iDnes.cz*, 28. 11. 2008 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/klaus-topolanek-kamaradi-vic-s-eu-nez-s-vlastnimi-obcany-p2i-/domaci.aspx?c=A081128_132748_domaci_ton> (24. 4. 2013)

Fajmon, Hynek. 2013a. „Evropská politika“ *fajmon.eu* (online). Dostupné z: <<http://www.fajmon.eu/cze/stranka.php?page=14>> (24. 4. 2013)

Fajmon, Hynek. 2013b. „Hynek Fajmon: Cena za účast v hlavním proudu EU? 300 mld. Kč!“ *ods.cz*, 3. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/clanek/4423-cena-za-ucast-v-hlavnim-proudu-eu-300-mld-kc>> (24. 4. 2013)

Husarová, Lucie, Ivana Svobodová. 2008. „Prezident Klaus definitivně opustil ODS“ *tyden.cz*, 6. 12. 2008 (online). Dostupné z: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/prezident-klaus-definitivne-opustil-ods_94367.html> (24. 4. 2013)

iHned.cz. 2010. „Nečas Klausovi: ODS je teď lepší strana, víc důvěryhodná, víc seriózní“ *iHned.cz*, 3. 5. 2010 (online). Dostupné z: <<http://volby.ihned.cz/c1-43094030-necas-klausovi-ods-je-ted-lepsi-strana-vic-duveryhodna-vic-seriozni>> (24. 4. 2013)

Jirsa, Tomáš. 2011. „EUROrozVAL. Hrozí politické zřícení Evropy“, *parlamentnilisty.cz*, 12. 10. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Jirsa-ODS-EUROrozVAL-Hrozi-politicke-zriceni-Evropy-210897>>

Kalenský, Jakub. 2009. „Klaus by mohl usilovat o vystoupení z EU, myslí si Hájek“ *Lidovky.cz*, 4. 11. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/klaus-by-mohl-usilovat-o-vystoupeni-z-eu-mysli-si-hajek-pie-/zpravy-domov.aspx?c=a091104_200641_ln_domov_mpr> (24. 4. 2013)

Kováč, Patrik. 2011. „Gréci pomoc nesplatia! Tvrdí Václav Klaus“ *aktuality.sk*, 27. 6. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.aktuality.sk/clanok/189307/greci-pomoc-nesplatia-tvrdi-vaclav-klaus/>> (24. 4. 2013)

Kreč, Luboš. 2010. „Klaus zkritizoval "novou" ODS. A pak pozval jejího lídra Nečase k sobě“ *iHned.cz*, 6. 5. 2010 (online). Dostupné z: <<http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-43179760-klaus-zkritizoval-novou-ods-a-pak-pozval-jejeho-lidra-necase-k-sobe>> (24. 4. 2013)

Kubík, Jiří, Václav Dolejší. 2008. „Topolánek: Klaus mi hodně svázal ruce“ *iDnes.cz*, 23. 7. 2006 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/topolanek-klaus-mi-hodne-svazal-ruce-dvn-/domaci.aspx?c=A060723_083424_domaci_jan> (24. 4. 2013)

Lidovky.cz. 2009a. „Topolánek: Klaus je spíše politický soupeř, ne partner“ *Lidovky.cz*, 4. 10. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/topolanek-klaus-je-spise-politicky-souper-ne-partner-pd1-/zpravy-domov.aspx?c=A091004_124619_ln_domov_tai> (24. 4. 2013)

Lidovky.cz. 2009b. „Klaus se jednání o Lisabonu úmyslně vyhýbal, říká Topolánek“ *Lidovky.cz*, 13. 10. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/klaus-se-jednani-o-lisabonu-umyslne-vyhybal-rika-topolanek-po3-/zpravy-domov.aspx?c=A091013_194912_ln_domov_mpr> (24. 4. 2013)

Lidovky.cz. 2012. „Klaus: Je to zruďná, hrozná věc. Euroval rozhodně nepodepíšu“ *Lidovky.cz*, 7. 12. 2012 (online). Dostupné z: <http://byznys.lidovky.cz/klaus-euroval-je-zrudna-hrozna-vec-rozhodne-ho-nepodepisu-png-/statni-pokladna.asp?c=A121207_101503_statni-pokladna_mev> (24. 4. 2013)

Marešová, Gabriela. 2012. „Oslabený Nečas, odchod Klause, rebel Ruml i "falešný Topol". Připomeňte si kongresy ODS“ *iHned.cz*, 5. 11. 2012 (online). Dostupné z: <<http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-58281750-oslabeny-necas-odchod-klause-rebel-ruml-i-falesny-topol-pripomente-si-kongresy-ods>> (24. 4. 2013)

Novinky.cz. 2009. „Topolánek ve Štrasburku hájil Klause i Lisabonskou smlouvu“ *Novinky.cz*, 14. 1. 2009 (online). Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/domaci/158694-topolanek-ve-strasburku-hajil-klause-i-lisabonskou-smlouvu.html>> (24. 4. 2013)

ODS. 1992. *Svoboda a prosperita*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 1996. *Svoboda a prosperita*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 1998. *Hlavu vzhůru*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2002a. *Volební desatero*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2002b. *ODS volí EU*. Programový leaflet ODS k volbám do PSP (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/ODS_voli_EU.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2003a. *Listy ODS*. Informační bulletin ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-03.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2003b. *Když do EU tak s ODS*. Programový leaflet ODS k referendu o vstupu ČR do EU (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/leaflet_EU.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2003c. *Listy ODS*. Informační bulletin ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/listy/listy_04-2003.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2004a. *Stejně šance pro všechny*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2004b. *Volební listy ODS*. Informační bulletin ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2004-EP.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2005. *Listy ODS*. Informační bulletin ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2005-06.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2006. *Společně pro lepší život*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2009a. *Řešení místo strašení*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf> (24. 4. 2013)

ODS. 2009b. *Řešení pro budoucnost*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2009.pdf>> (24. 4. 2013)

ODS. 2010a. *Řešení, která pomáhají*. Volební program ODS. (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>> (24. 4. 2013)

ODS. 2010b. *Listy ODS*. Informační bulletin ODS (online; Pdf). Dostupné z: <https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2010-01.pdf> (24. 4. 2013)

Ods.cz. 2013. „Základní informace o Občanské demokratické straně“ *ods.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/o-nas>> (24. 4. 2013)

Půlpán, David. 2009. „Lisabonská smlouva? To raději odejdu z ODS, tvrdí poslankyně Páralová“ *iDnes.cz*, 29. 1. 2009 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/lisabonska-smlouva-to-radeji-odejdu-z-ods-tvrdi-poslankyne-paralova-1gu-/domaci.aspx?c=A090129_190957_domaci_abr> (24. 4. 2013)

Slonková, Sabina, Petr Holub. 2008. „Topolánek exkluzivně: Nezvolení Klause by byl můj konec“ *aktualně.cz*, 14. 1. 2008 (online). Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=518415>> (24. 4. 2013)

Sociologický ústav AV ČR. 2002. *Češi, Maďaři a Poláci: Hlasování v referendu o vstupu do EU*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Straková, Nad'a. 2009. „Eurofrakci reformistů bude "bičovat" Čech Ivo Strejček“ *aktualne.cz*, 16. 9. 2009 (online). Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropska-unie/clanek.phtml?id=647797>> (24. 4. 2013)

Strejček, Ivo. 2012. „Ivo Strejček: Rychle pryč z Evropské unie“ *ods.cz*, 20. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/region.vysocina/clanek/2516-rychle-pryc-z-evropske-unie>> (24. 4. 2013)

Topolánek, Mirek. 2009. „M. Topolánek: Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace“ *vláda.cz*, 6. 5. 2009 (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/m--topolanek:-lisabon---57062/>> (24. 4. 2013)

Vaca, Jan. 2012. „ODS a celou pravici zachrání jedině Klausův návrat, říká Boris Šťastný“ *iDnes.cz*, 13. 10. 2012 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/navrat-vaclava-klause-do-cela-ods-d4f-/domaci.aspx?c=A121013_210501_domaci_jav> (24. 4. 2013)

„Václav Klaus: Euroval nepodepíšu. Ivo Strejček: S prezidentem souhlasím“ *youtube*, 12. 12. 2012 (video). Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=Pcqrnw2r04Y>> (24. 4. 2013)

Veselovský, Martin. 2011. „Václav Bělohradský, filosof“ *rozhlas.cz*, 29. 9. 2008 (online). Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/954816> (24. 4. 2013)

Zahradil, Jan. 2004. „Jan Zahradil: Zpráva o činnosti Klubu poslanců Evropského parlamentu“ *15. kongres ODS*, 5. 12. 2004 (online). Dostupné z: <<http://archiv.ods.cz/akce/kongresy/15.kongres/projev.php?ID=394&page=21>> (23. 4. 2013)

Zenkner, Petr. 2013. „Polsko“ *Euroskop.cz* (online). Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/469/sekce/polsko>> (24. 4. 2013)

Literatura

Balík, Stanislav. 2005. „Modely exekutivních koalic na komunální úrovni.“ Pp. 26–39 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: MPÚ.

Conti, Nicolò, Luca Verzichelli. 2003. *Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002)*. Siena: University of Siena.

Fiala, Petr, Markéta Pitrová. 2009. *Evropská unie*. Brno: CDK.

Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2005. „Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration.“ *Paper presented at the 55th Annual Conference of the Political Studies Association*, (online). Leeds: University of Leeds.

Dostupné z:

<http://www.academia.edu/2312698/Positions_Dispositions_Transitions_A_Model_of_Group_Alignment_on_EU_Integration> (24. 4. 2013)

Havlík, Vlastimil. 2006. „Česká republika.“ Pp. 61–80 in Petr Kaniok, Vlastimil Havlík (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.

Havlík, Vlastimil, Petr Kaniok. 2006. „Specifika výzkumu euroskepticismu ve střední Evropě.“ Pp. 21–30 in Petr Kaniok, Vlastimil Havlík (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.

Havlík, Vlastimil, Aneta Valterová. 2007. „Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu.“ *Slovenská politologická revue* 7 (4): 77–103.

Havlík, Vlastimil. 2008. „Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci.“ *Středoevropské politické studie* 10 (4): 340–369.

Henderson, Karen. 2001. „Euroscpticism or Europhobia: Opposition attitudes to the EU in the Slovak Republic.“ *Sussex European Institute*, (online; Pdf) Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-5.pdf&site=266>> (24. 4. 2013)

Hloušek, Vít. 2000. „Konfliktní linie v postkomunistických systémech politických stran.“ *Politologický časopis* 7 (4): 373–395.

Hooghe, Liesbet, Gary Marks. 2007. „Sources of Euriscepticism.“ *Acta Politica* 47: 119–127.

- Hughes, James, Gwendolyn Sasse, Claire Gordon. 2002. „Saying ‚Maybe‘ to the ‚Return To Europe‘.“ *European Union Politics* 3 (3): 327–355.
- Jakl, Ladislav. 2012. „Jakl: Přejde den, kdy Klaus podpoří vystoupení z EU“ www.ladislavjakl.cz. (online). Dostupné z: <<http://www.ladislavjakl.cz/?p=1630>> (24. 4. 2013)
- Kaniok, Petr. 2005. „Euroskepticismus a Evropský parlament.“ *Politologický časopis* 12 (4): 416–430.
- Kaniok, Petr. 2006a. „Stranický euroskepticismus: teoretické modely klasifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci.“ Pp. 9–21 in Petr Kaniok, Vlastimil Havlík (eds.). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Kaniok, Petr. 2006b. Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů. Dizertační práce. Brno: Masarykova Univerzita.
- Klaus, Václav. 2002. „Klaus, ODS a Evropská unie“ [klaus.cz](http://www.klaus.cz), 1. 5. 2002 (online). Dostupné z: <<http://www.klaus.cz/clanky/2222>> (24. 4. 2013)
- Klaus, Václav. 2008. „DOKUMENT: Projev prezidenta Klause na sjezdu ODS“ [aktualně.cz](http://aktualne.centrum.cz), 6. 12. 2008 (online). Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/clanek.phtml?id=624168>> (24. 4. 2013)
- Klaus, Václav. 2011. *Evropská integrace bez iluzí*. Praha: Euromedia Group.
- Klíma, Michal. 2004. „Problémy pravice, problémy ODS ‚Catch-allis‘ je podmínkou modernizace.“ *Politologický časopis* 11 (4): 393–411.
- Kopecký, Petr, Cas Mudde. 2002. „The Two sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3 (3): 297–326.

Kopeček, Lubomír. 2004. „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?“ *Politologický časopis* 11 (3): 240–269.

Kuras, Benjamin. 2006. „Britský konzervatismus moderní a soucitný“ *Konzervativismus.sk*, 30. 1. 2006 (online). Dostupné z: <http://www.konzervativismus.sk/article.php?kuras2&ezin_author_id=69> (24. 4. 2013)

Laughland, John. 2001. *Znečištěný pramen: Nedemokratické počátky evropské ideje*. Praha: Prostor.

Lebeda, Tomáš. 2004. „Referendum o přistoupení ČR k Evropské unii. Několik různých pohledů na první všelidové hlasování v Česku.“ *Politologický časopis* 11 (3): 206–223.

Leconte, Cécile. 2010. *Understanding euroskepticism*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire. Palgrave Macmillan.

Mareš, Miroslav. 2000. „Česká republika.“ Pp. 12–39 in Břetislav Dančák, Miroslav Mareš (eds.). *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Brno: MPÚ.

Mudde, Cas. 2000. „EU Accession and a New Populist Center-Periphery Cleavage in Central and Eastern Europe.“ *CES Central & Eastern Europe Working Paper 62*. Antwerp: University of Antwerp.

Pehe, Jiří. 2002a. „Evropská integrace po parlamentních volbách.“ *www.pehe.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.pehe.cz/clanky/2002/evropska-integrace-po-parlamentnich-volbach>> (24. 4. 2013)

Pehe, Jiří. 2002b. „Dohodli vyjednávači vážně tak málo?“ *www.pehe.cz* (online). Dostupné z: <<http://www.pehe.cz/clanky/2002/dohodli-vyjednavaci-vazne-tak-malo>> (24. 4. 2013)

- Pehe, Jiří. 2006. „Zahraničně-politická témata v českých volbách 2006“ *blisty.cz*, 16. 5. 2006 (online). Dostupné z: [_<http://www.blisty.cz/art/28406.html>](http://www.blisty.cz/art/28406.html) (24. 4. 2013)
- Pehe, Jiří. 2008. „Klaus versus Topolánek: začíná válka?“ *www.pehe.cz* (online). Dostupné z: [_<http://www.pehe.cz/Members/redaktor/klaus-versus-topolaneck-zacina-valka>](http://www.pehe.cz/Members/redaktor/klaus-versus-topolaneck-zacina-valka) (24. 4. 2013)
- Petřík, Jaroslav. 2003. „Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika.“ Pp. 11–37 in Jakub Šedo (ed.). *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Brno: MPÚ.
- Pšeja, Pavel. 2004. „Občanská demokratická strana jako hlavní ‚dědic‘ OF a ‚agens‘ stranického systému ČR (1991–1998).“ *Politologický časopis* 11 (4): 453–471.
- Pšeja, Pavel. 2006. „Vývoj ODS a jejího postavení ve stranickém systému ČR.“ Pp. 7–17 in Stanislav Balík (ed.). *Občanská demokratická strana a česká politika. ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*. Brno: CDK.
- Řiháčková, Věra. 2007. *Česká debata ke Smlouvě o ústavě pro Evropu*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM.
- Spiering, Menno, Robert Harmsen. 2004. *Euro-scepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. New York: Rodopi.
- Sitter, Nick. 2002. „Opposing Europe: Euro-Scepticism, Opposition and Party Competition.“ *Sussex European Institute*, (online; Pdf). Dostupné z: [_<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-9.pdf&site=266>](https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-9.pdf&site=266) (24. 4. 2013)

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2001. „Parties, positions and Europe: Euroscepticism in the EU.“ *Sussex European Institute*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-2.pdf&site=266>> (24. 4. 20113)

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2003. „Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality.“ *Sussex European Institute*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-69.pdf&site=266>> (24. 4. 20113)

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2008. *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism*. Oxford: Oxford University Press.

Šaradín, Pavel. 2003. „Referendum o přistoupení k EU a volební podpora politických stran v České republice.“ *Středoevropské politické studie* 5 (4), (online). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=179>>

Šaradín, Pavel. 2008. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Šedo, Jakub. 2004. „Česká republika.“ Pp. 24–40 in Stanislav Balík, Vít Hloušek (eds.). *Evropská lidová strana a její členské strany*. Brno: MPÚ.

Zahradil, Jan, Petr Plecítý, Petr Adrián, Miloslav Bednář. 2001a. „Manifest českého eurorealismu“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/manifest_eurorealismu.pdf> (24. 4. 2013)

Zahradil, Jan, Petr Plecítý, Petr Adrián, Miloslav Bednář. 2001a. „Odpověď kritikům Manifestu českého eurorealismu“ (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/odpoved_kritikum.pdf> (24. 4. 2013)

Zahradil, Jan. 2005. *Pět evropských klíšé české diplomacie*. Praha: Poslanecká kancelář
Jana Zahradila

Abstrakt

Český euroskepticismus: případová studie Občanské demokratické strany

Tato bakalářská práce se zabývá euroskepticismem Občanské demokratické strany. Hlavními cíly této práce jsou určit míru stranického euroskepticismu strany od jejího založení až do doby vzniku této práce (tj. rok 2013), zjistit jaké příčiny vedly k tomu, že je ODS euroskeptickou stranou a dokázat, že bývalý prezident Václav Klaus má vliv na formování evropské politiky ODS, třebaže již ve straně není. Samotná práce je rozdělena do dvou kapitol, a to do kapitoly teoretické a analytické. V první části se autor věnuje představení a vymezení pojmu euroskepticismus a uvádí i jeho středoevropský kontext, ve kterém je zdůrazněna ČR. Ve stejné kapitole je následně představeno pět typologií euroskepticismu. V následujícím analytickém rámci jsou nejdříve popsány vývoj a profilace ODS. V další podkapitole se autor věnuje paradoxnímu schizmatu strany, kdy většina voličů ODS se profilují jako proevropští, kdežto samotná strana se chová euroskepticky. Autor posléze zanalyzoval politiku ODS vůči EU. Využil k tomu převážně volební programy a prohlášení čelních představitelů strany. Analýza byla rozdělena do dvou období, a to mezi lety 1991, kdy byla strana založena a 2004, kdy ČR vstoupila do EU. Druhá časová perioda je vymezena mezi lety 2004, kdy už ČR mohla aktivně participovat na evropské politice a 2013, kdy je tato bakalářská práce napsána. Po rozebrání stranické politiky autor kategorizoval ODS do všech pěti typologií. Ukázalo se, že prvním zlomovým rokem byl rok 1996, kdy se strana ve svém oficiálním volebním programu přihlásila k mezivládnímu přístupu, což ji automaticky zařadilo do pěti typologií. Vzhledem ke konzistentní politice ODS a širokému záběru typologií nelze pozorovat moc změn. Nicméně nastaly dva posuny, a to mezi lety 2001–2002, kdy členové ODS vyjádřili kritiku jednotlivým evropským politikám a v roce 2007, kdy část strany tvrdě odmítala Lisabonskou smlouvu. V poslední podkapitole byl zkoumán vztah Václava Klause a evropské politiky ODS. Na příkladu záchranného fondu eurozóny autor došel k závěru, že Václav Klaus ovlivňuje některé členy ODS, a tudíž i jejich oficiální stanoviska vůči EU.

Abstract

Czech Euroscepticism: A Case Study of the Civic Democratic Party

This bachelor's thesis deals with euroscepticism within The Civic Democratic Party (ODS). The main aim of this thesis is to determine the extent to which euroscepticism features in the party from its foundation to the year the thesis was written (i.e. 2013), ascertain the reasons why ODS became a eurosceptic party and prove that the former president Vaclav Klaus has an influence on its European politics, albeit he is not a member of the party anymore. The thesis is divided into two chapters, namely a theoretical and practical chapter. In the first part the author introduces and specifies the term euroscepticism and presents its Central European context in which the author focuses mainly on the Czech Republic. In the same chapter, there are introduced five typologies of euroscepticism. In the following analytical framework there is described the development and presentation of ODS. Further, it is divided into several subdivisions in which the author deals with paradoxical dissension of the party, since most voters of ODS present themselves as pro-European supporters, whereas the party itself advocates euroscepticism. Thereafter, the author analyzed the policy of ODS towards the EU. The author worked mainly with election programmes and statements of leading politicians of ODS. The analysis is divided into two periods. The first period is defined by the years 1991 when ODS was founded and 2004 when the Czech Republic joined the EU. The second one concerns the year 2004 in which the Czech Republic was able to actively participate in European policy and the year 2013 in which the thesis was written. After analyzing the policy of ODS, the author categorized ODS into all five typologies. It showed that the first crucial year was 1996 when the party in its official election programme supported the intergovernmental approach, thus it could be automatically classified into the five typologies. Since the policy of ODS is consistent and there is a wide range of typologies, there are not many changes to be noticed. However, two shifts between the years 2001 and 2002 arose when the members of ODS criticized particular European policies, and then in 2007 when a part of the party strictly refused the Treaty of Lisbon. The last subdivision concerns the relation of Vaclav Klaus with the European politics of ODS. Due to the eurozone's rescue fund the author arrived

at a conclusion that Vaclav Klaus influenced some members of ODS and therefore their official attitudes towards the EU.